

ความผิดและโทษในทางอาญากับในพระวินัย

1. บทนำ

ได้กล่าวมาแล้วหลายครั้งแล้วว่าทั้งกฎหมายอาญาและพระวินัย เป็นบทบัญญัติที่วางด้วยความผิดและการลงโทษผู้กระทำความผิดที่ละเมิดบทบัญญัติ และผลของการลงโทษก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ที่ได้รับโทษ เพราะฉะนั้นเพื่อให้การลงโทษดำเนินไปด้วยความถูกต้อง เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ทั้งกฎหมายอาญาและพระวินัยจึงต้องวางระเบียบกฎหมายที่ไว้อย่างรอบคอบรัดกุม เช่น ต้องบัญญัติไว้ก่อนว่าการกระทำในลักษณะใดเป็นความผิดและต้องถูกลงโทษ มีโทษที่สถานอะไรบ้าง โทษแต่ละสถานมีความหนักเบาอย่างไร และบัญญัติว่าการกระทำที่มีองค์ประกอบอย่างไรบ้างที่ถือว่าเป็นการกระทำความผิด และถ้าพิจารณาว่าการกระทำดังกล่าวนั้นเป็นความผิดแล้ว ก็กำหนดว่าความผิดในลักษณะนั้นจะต้องรับโทษสถานใด และเพื่อให้ครบวงจรของการลงโทษก็ได้จัดให้มีองค์การที่คอยทำหน้าที่พิจารณาตัดสินคดีความแก่ผู้ที่ถูกกล่าวหาหรือถูกฟ้องร้องว่าเขามีความผิดจริงหรือไม่

ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่าทั้งในกฎหมายอาญาและในพระวินัยจะมีหลักการคล้ายคลึงกัน คือ การกำหนดความผิดและกำหนดโทษ ลักษณะของการลงโทษเป็นการบังคับ (sanction) โดยองค์การของราชอาณาจักรหรือของพุทธจักร เป็นผู้ใช้อำนาจในการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดในทางอาญาหรือในพระวินัย ทั้งนี้ เพื่อแสดงว่าทั้งฝ่ายราชอาณาจักรและพุทธจักรไม่ต้องการให้การกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นอีก และเพื่อเป็นการตอบแทนผู้กระทำความผิดให้พลาบจำ หรือเพื่อให้ผู้หลงผิดได้กลับเนื้อกลับตัว เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป

ด้วยเหตุที่ทั้งกฎหมายอาญาและพระวินัยได้คำนึงถึงความยุติธรรมในการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นอย่างมาก จึงได้กำหนดระเบียบกฎหมายอื่นเป็นแนวทางของกระบวนการพิจารณาความผิดและโทษอย่างรอบคอบรัดกุม เพื่อให้ผู้ที่ใช้อำนาจลงโทษได้ใช้อำนาจอย่างถูกต้องเป็นธรรม เพื่อมิให้ผู้ถูกลงโทษเกิดความรู้สึกว่าเขาถูกลงโทษเกินเหตุ หรือถูกกีดกันแก้ง ไม่ได้รับ

ความเป็นธรรมจากการลงโทษนั้น แล้วจะก่อให้เกิดความรู้สึกต่อต้านแค้นเคือง อันอาจเป็นมูลเหตุให้กระทำความผิดซ้ำสองขึ้นมาอีกก็ได้ ด้วยคำนึงถึงหลักการดังกล่าวนี้ ทั้งกฎหมายอาญาและพระวินัยจึงเปิดโอกาสให้อย่างเต็มที่ ที่จะพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของแต่ละฝ่าย โดยให้แต่ละฝ่ายทนายทนายหลักฐานมาต่อสู้หักล้างกัน และมีการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานอย่างรัดกุมรอบคอบ แล้วจึงจะตัดสินว่า เขาผู้นั้นมีความผิดจะต้องรับโทษหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่ต้องรับโทษ ถ้าคู่กรณียังเห็นว่าเขาไม่ได้รับความเป็นธรรมเพียงพอ หรือการลงโทษนั้นไม่ถูกต้อง เขาก็สามารถยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปได้อีก ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่าเขาจะถูกลงโทษอย่างยุติธรรมที่สุด

เพื่อจะได้เข้าใจกระบวนการและวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้ จะได้แยกกล่าวรายละเอียดเกี่ยวกับความผิดและโทษในทางอาญากับในพระวินัย ตามลำดับดังต่อไปนี้

2. ความหมายของคำว่า "ความผิด" ในกฎหมายอาญากับในพระวินัย

2.1 ความหมายของคำว่า "ความผิด" ในกฎหมายอาญา

คำว่า "ความผิดทางอาญา" มีความหมายแตกต่างจาก "ความผิด" ตามความเข้าใจของคนทั่วไป เมื่อคนทั่วไปเอ่ยคำว่า "ความผิด" มักจะหมายถึงผิดไปจากคุณธรรม, ผิดไปจากศีลธรรม, ผิดไปจากจารีตประเพณี หรือผิดไปจากวิถีประชา ความผิดตามความเข้าใจทั่วไปจึงมีความหมายเน้นหนักไปทางความบาป ความชั่วร้าย ความไม่ถูกไม่ควร

แต่คำว่า "ความผิดทางอาญา" หมายถึงเฉพาะ การกระทำที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดเท่านั้น ซึ่งอาจจะมีกฎหมายแยกย่อย 2 ประการ คือ

1. การกระทำที่เป็นความผิดมีความชั่วร้ายอยู่ในตัวของมันเองอยู่แล้ว และมีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดด้วย เช่น การฆ่าผู้อื่น, การลักทรัพย์, การทำร้ายร่างกายผู้อื่น ฯลฯ เหล่านี้ถือว่าเป็นความผิดในตัวของการกระทำนั้นอยู่แล้ว และกฎหมายก็บัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดด้วย

2. การกระทำที่ไม่เป็นความผิด ไม่มีมีความชั่วร้ายอยู่ในตัวของมันเอง แต่มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิด เช่น เมื่อมีคนเกิดหรือคนตายภายในบ้าน เจ้าของบ้านไม่ไปแจ้งเกิดหรือแจ้งตายภายในกำหนดเวลา, การขัดคำสั่งของศาลไม่ยอมสาบานตนก่อนเบิกความ เป็นต้น เหล่านี้ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่เป็นความผิด, ไม่มีมีความชั่วร้ายอยู่ในตัวของการกระทำเอง แต่ก็

ถือว่าเป็นความผิดเพราะมีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิด

เพราะฉะนั้นคำว่า "ความผิดทางอาญา" หมายรวมทั้งความผิดตามความหมายที่ 1 และความหมายที่ 2 หรือถ้าจะสรุปให้สั้นที่สุดก็จะได้ว่า "ความผิดทางอาญามีถึงการกระทำในสิ่งที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด" โดยถือหลักในการพิจารณาดังนี้

1. มีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดหรือไม่
2. การกระทำนั้นครบองค์ประกอบของความผิดหรือไม่
3. มีกฎหมายบัญญัติยกเว้นความผิดหรือไม่
4. มีกฎหมายบัญญัติยกเว้นโทษหรือไม่

เมื่อพิจารณาครบองค์ประกอบนี้แล้วจึงถือได้ว่าบุคคลนั้นมีความผิดและต้องรับโทษทาง

อาญา

2.2 ความหมายของคำว่า "ความผิด" ในพระวินัย

คำว่า "ความผิดในพระวินัย" สามารถอธิบายความหมายได้ทำนองเดียวกันกับคำว่า "ความผิดในกฎหมายอาญา" คือ ความผิดในพระวินัยหมายถึง การกระทำที่พระวินัยบัญญัติว่าเป็นความผิด โดยถือหลักการทำนองเดียวกับการพิจารณาความผิดตามความหมายของกฎหมายอาญา คือ

1. มีพระวินัยบัญญัติว่าการกระทำนั้น เป็นความผิดหรือไม่
2. การกระทำนั้นครบองค์ประกอบของความผิดหรือไม่ คือ "สัจตกะ" กับ "อิจตกะ"
3. การกระทำนั้นมีพระวินัยบัญญัติยกเว้นความผิดหรือไม่
4. การกระทำนั้นมีพระวินัยบัญญัติยกเว้นโทษหรือไม่

(ดูบทที่ 4 ข้อ 2.2.1, 2.2.2, และ 2.2.3 ประกอบ)

เมื่อพิจารณาครบองค์ประกอบนี้แล้วจึงถือว่าภิกษุนั้นมีความผิดและต้องรับโทษตามพระวินัย

3. ลักษณะของความผิดในกฎหมายอาญากับในพระวินัย

3.1 ลักษณะของความผิดในกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติความผิดทางอาญาออกเป็น 12 ลักษณะ แต่ละลักษณะ

ยังแบ่งย่อยออกเป็นหมวดหมู่ดังนี้

ลักษณะ 1 ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร	
หมวด 1 ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์	107-112
หมวด 2 ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร	113-118
หมวด 3 ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายนอกราชอาณาจักร	119-129
หมวด 4 ความผิดต่อสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ	130-135
ลักษณะ 2 ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง	
หมวด 1 ความผิดต่อเจ้าพนักงาน	136-146
หมวด 2 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ	147-166
ลักษณะ 3 ความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม	
หมวด 1 ความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม	167-199
หมวด 2 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม	200-205
ลักษณะ 4 ความผิดเกี่ยวกับศาสนา	206-208
ลักษณะ 5 ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน	209-216
ลักษณะ 6 ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน	217-239
ลักษณะ 7 ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและการแปลง	
หมวด 1 ความผิดเกี่ยวกับเงินตรา	240-249
หมวด 2 ความผิดเกี่ยวกับดวงตรา แสตมป์ และตั๋ว	250-263
หมวด 3 ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร	264-269
ลักษณะ 8 ความผิดเกี่ยวกับการค้า	270-275
ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ	276-287
ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	
หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต	288-294
หมวด 2 ความผิดต่อร่างกาย	295-300

	มาตรา
หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก	301-305
หมวด 4 ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา	306-308
ลักษณะ 11 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง	
หมวด 1 ความผิดต่อเสรีภาพ	309-321
หมวด 2 ความผิดฐานเปิดเผยความลับ	322-325
หมวด 3 ความผิดฐานหมิ่นประมาท	326-333
ลักษณะ 12 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	
หมวด 1 ความผิดฐานลักทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์	334-336
หมวด 2 ความผิดฐานกรรไกร ไร่เอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์	337-340
หมวด 3 ความผิดฐานฉ้อโกง	341-348
หมวด 4 ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้	349-351
หมวด 5 ความผิดฐานยักยอก	352-356
หมวด 6 ความผิดฐานรับของโจร	357
หมวด 7 ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน	358-361
หมวด 8 ความผิดฐานบุกรุก	362-366
ลหุโทษ	367-398

ความผิดทั้ง 12 ลักษณะนี้ แต่ละลักษณะและแต่ละหมวดจะแบ่งย่อยออกเป็นมาตราแต่ละมาตราจะบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าทำความผิดอย่างไรจะต้องถูกลงโทษสถานใด แต่ละมาตราจะกำหนดอัตราโทษต่ำสุดและสูงสุดของความผิดฐานนั้น ๆ ไว้ ทั้งนี้เพื่อให้อยู่ในดุลพินิจของศาลว่าควรจะลงโทษหนักเบาแค่ไหน ความผิดบางฐานอาจจะมีโทษเพียงสถานเดียว เช่น ประหารชีวิต แต่ความผิดบางฐานอาจจะมีโทษมากกว่าหนึ่งสถาน เช่น อาจจะลงโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

3.2 ลักษณะของความผิดในพระวินัย

ลักษณะของความผิดในพระวินัย แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ พระพุทธบัญญัติ กับ อภิสมาจาร

1. พระพุทธบัญญัติ เป็นบทบัญญัติว่าด้วยลักษณะของความผิด (อาบัติ) และโทษต่อความประพฤติของภิกษุที่มีในพระปาติโมกข์ ซึ่งต้องสวดในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน คือ ทุกวันเพ็ญ และวันดับ บางครั้งเรียกพระพุทธบัญญัตินี้ว่า "พระปาติโมกข์" สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงอธิบายว่าแต่เดิมพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ 150 ลิกขาบท หรือ 150 มาตรา และเพิ่มเข้ามาภายหลังอีก 77 ลิกขาบท รวม 227 ลิกขาบท แบ่งรายละเอียดได้เป็นลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

- ก. ส่วนที่มีอยู่เดิม 150 ลิกขาบท คือ
- 1 ลักษณะของปาราชิก 4 ลิกขาบท
 - 2 ลักษณะของสังฆาทิเสส 13 ลิกขาบท
 - 3 ลักษณะของนิสสคิยปาจิตตีย์ 30 ลิกขาบท
 - 4 ลักษณะของสุทธกปาจิตตีย์ 92 ลิกขาบท
 - 5 ลักษณะของปาฏิเทสนียะ 4 ลิกขาบท
 - 6 ลักษณะของอชักรณสมณะ 7 ลิกขาบท
- ข. ส่วนที่เพิ่มเข้ามาภายหลังอีก 77 ลิกขาบท คือ
- 7 ลักษณะของอนิยต 2 ลิกขาบท
 - 8 ลักษณะของเสขียวัตร 75 ลิกขาบท
- รวม 227 ลิกขาบท¹

รายละเอียดของลิกขาบทที่สำคัญจะได้อธิบายในหัวข้อที่ 5

2. อภิสมาจาร เป็นลิกขาบทที่บัญญัติว่าด้วยลักษณะของ "ธรรมเนียมของภิกษุ" ที่พึงประพฤติปฏิบัติให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้พบเห็น เป็นลิกขาบทนอกพระปาติโมกข์ คือไม่ต้องสวดในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน มีจำนวนมากมาหลายลิกขาบท แต่สามารถแบ่งลักษณะกว้าง ๆ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นข้อห้าม และลักษณะที่เป็นข้ออนุญาต² อภิสมาจาร ดังกล่าวนี้ว่าด้วย

เรื่องต่าง ๆ เช่น การบริหาร, บริหารสำหรับบริโภค, จีวร, บาตร, เครื่องอุปโภค, เครื่องเสนาสนะ, นิลัย, วัตร, การจำพรรษา, การทำอุโบสถ, การปวารณา เป็นต้น

4. ความหมายของ "โทษ" ในกฎหมายอาญากับในพระวินัย

4.1 ความหมายของ "โทษ" ในกฎหมายอาญา

คำว่า "โทษ" ในกฎหมายอาญา หมายถึง ความประทุษร้าย บาบ ชั่ว ผลแห่งความผิดที่ต้องรับทัณฑ์กรรม พจนานุกรมเวบสเตอร์ได้ให้ความหมายของคำว่า "โทษ" ไว้ว่า เป็นโทษที่กำหนดไว้ตามกฎหมายสำหรับอาชญากร หรือความเสียหายประโยชน์และทุกข์ทรมานที่ลงแก่ผู้กระทำความผิด หรือผลที่ไม่พึงปรารถนา^๓ ส่วนประมวลกฎหมายอาญามาตรา 2 ให้ความหมายของโทษไว้ว่า หมายถึงโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอาญาเท่านั้น แม้บุคคลจะกระทำความผิด แต่ถ้าไม่ใช้ความผิดตามที่กฎหมายอาญาบัญญัติโทษไว้ ก็ไม่ถือว่าเป็นโทษตามกฎหมาย ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 บัญญัติโทษไว้ 5 ประการ คือ ประหารชีวิต, จำคุก, กักขัง, ปรับ และริบทรัพย์สิน

คำว่า "การลงโทษ" พจนานุกรมเวบสเตอร์ได้ให้คำจำกัดความว่า หมายถึง การที่บุคคลได้รับความเจ็บปวด ความสูญเสีย หรือความทุกข์ทรมานอย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่ง หมายถึงการลงทัณฑ์อาชญากร หรือผู้กระทำความผิดสำหรับอาชญากรรม หรือความผิดที่กระทำขึ้น^๔ ศาสตราจารย์ เอ็ดวิน เอ็ช. ซีทเธอร์แลนด์ และศาสตราจารย์ โดแนล อาร์. คริสซี (Edwin H. Sutherland & Donald R. Cressey) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า "การลงโทษ" จะต้องกระทำต่อบุคคลซึ่งอยู่ภายในสังคม โดยผู้มีอำนาจในสังคมนั้น และจะต้องก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานตามแบบและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง^๕ ศาสตราจารย์ วอลเตอร์ ซี. เร็คเลสส์ (Walter C. Reckless) ได้ให้ความหมายพอสรุปได้ว่า การลงโทษเป็นเครื่องมือควบคุมสังคมอย่างหนึ่ง เพื่อให้บุคคลอยู่ในระเบียบ เพื่อรักษาสถานะเดิม เพื่อให้บุคคลประพฤติเป็นแบบเดียวกัน และจะต้องเป็นการแสดงอำนาจของสังคมหรือของรัฐเหนือบุคคลนั้น การลงโทษจะก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานหรือการสูญเสียสิทธิต่าง ๆ แก่ผู้กระทำการฝ่าฝืนกฎข้อบังคับหรือกฎหมาย^๖

4.2 ความหมายของ "โทษ" ในพระวินัย

คำว่า "โทษ" ในพระวินัย หมายถึง "อาบัติ" การต้องโทษก็คือการต้องอาบัติ เพราะอาบัติแปลว่า "ความต้อง" พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของคำว่า "อาบัติ" ไว้ว่าหมายถึง โทษที่เกิดจากการล่วงละเมิดสิกขาบท หรือข้อห้ามแห่งภิกษุ เรียกการล่วงละเมิดสิกขาบทนั้นว่า ต้องอาบัติ⁷ เพราะฉะนั้น อาบัติจึงหมายถึง ความต้อง คือการต้องโทษอันเนื่องมาจากภิกษุล่วงละเมิดพระวินัยบัญญัติ จะถือว่าเป็น "โทษ" ได้ก็ต่อเมื่อพระวินัยบัญญัติว่าการกระทำดังกล่าวนั้นเป็นความผิด และมีบทบัญญัติกำหนดโทษสำหรับความผิดนั้น ๆ ไว้ พระวินัยประกอบขึ้นด้วย 2 ส่วน คือ พระปาติโมกข์ กับ อภิสมาจาร พระปาติโมกข์ได้แก่ พุทธบัญญัติอันมีฐานะเป็นกฎหมายของศาสนาที่ใช้ปกครองภิกษุสงฆ์ เพื่อป้องกันความประพฤติเสียหาย และกำหนดโทษสำหรับผู้ล่วงละเมิด ส่วน อภิสมาจาร มีฐานะเป็นขนบธรรมเนียมที่ชักนำภิกษุสงฆ์ให้ประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีงาม

5. จุดมุ่งหมายของการลงโทษในกฎหมายอาญากับในพระวินัย

5.1 จุดมุ่งหมายของการลงโทษในกฎหมายอาญา

นักปราชญ์ทางกฎหมายหลายท่านได้อธิบายจุดมุ่งหมายของการลงโทษทางอาญาไว้หลายประการ แตกต่างกันไปบ้าง แต่พอจะสรุปรวม ๆ กันได้ว่าจุดมุ่งหมายของการลงโทษทางอาญามีดังต่อไปนี้⁸

1 ลงโทษเพื่อแก้แค้น (Punishment as a retaliation or revenge)

เป็นปรัชญาหรือแนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิด ในสมัยโบราณ ที่มีแนวคิดที่ว่าถ้าผู้ใดทำให้สังคมหรือผู้อื่นได้รับความเสียหายเดือดร้อน ผู้นั้นก็ควรจะได้รับ การแก้แค้นจากสังคมหรือจากผู้ที่ได้รับความเสียหายในอัตราส่วนที่เหมาะสมกัน

2 ลงโทษเพื่อเป็นการชดเชยความผิด (Punishment as an expiation or atonement)

การลงโทษเพื่อทดแทนหรือชดเชยความผิด เป็นปรัชญาของการลงโทษในสมัยก่อนคล้าย ๆ กันกับข้อ 1 คือมีแนวคิดที่ว่าถ้าใครทำให้สังคมหรือผู้อื่นได้รับความเสียหาย ผู้กระทำความผิดจะต้องชดเชยหรือทดแทนความเสียหายสำหรับการกระทำนั้น การลงโทษลักษณะนี้

ในกฎหมายปัจจุบันก็ยังมีใช้กันอยู่ เช่น การลงโทษปรับสินไหมทดแทนเพื่อชดเชยความเสียหายที่ได้กระทำขึ้น

3 ลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งหรือป้องกัน (Punishment as a deterrence or restraint or prevention) แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษในลักษณะนี้ เพิ่งมีขึ้นราวศตวรรษที่ 18 โดยมีแนวคิดว่าการลงโทษนั้นควรกระทำเพื่อเป็นการยับยั้งหรือป้องกันมิให้บุคคลอื่น ๆ กระทำความผิดในลักษณะเดียวกันอีก จึงต้องลงโทษผู้ที่ทำความผิดคนก่อนให้เห็นเป็นตัวอย่าง เพื่อจะทำให้ผู้อื่นรู้สึกขลาดกลัว เช่น การลงโทษประหารชีวิต เป็นต้น⁹

4 ลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคม (Punishment as a protection of society or an incapacitation) คือการลงโทษโดยการกำจัดผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคมเพื่อมิให้มีโอกาสกระทำความผิดซ้ำอีก ตัวอย่างการลงโทษแบบนี้ที่เห็นได้ชัดเจนก็คือการลงโทษจำคุก โดยเอาตัวผู้กระทำความผิดเข้าไปกักขังไว้ในคุกก็จะช่วยให้สังคมปลอดภัยขึ้น

5 ลงโทษเพื่อการปรับปรุง (Punishment as a means of formation) แนวคิดเรื่องการลงโทษเพื่อการปรับปรุง เป็นปรัชญาของการลงโทษแบบใหม่ที่มีแนวคิดว่าการลงโทษผู้ที่กระทำความผิดเพื่อให้เขากลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดี เพื่อจะได้ไม่กระทำความผิดซ้ำอีก เพราะฉะนั้น เมื่อเขาอยู่ในคุกหรือสถานที่คุมขังแล้วก็ต้องพยายามฝึกฝนอบรมเพื่อกลม่อมเกล้าจิตใจให้มีคุณธรรม พร้อม ๆ กับการฝึกฝนอาชีพให้เพื่อจะได้ออกไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองเมื่อพ้นจากการต้องโทษ¹⁰

5.2 จุดมุ่งหมายของการลงโทษในพระวินัย

ถ้าจะศึกษาจุดมุ่งหมายของการลงโทษในพระวินัยจะต้องย้อนกลับไปพิจารณาจุดมุ่งหมายของการบัญญัติพระวินัย ซึ่งมี 10 ประการ คือ เพื่อให้ศาสนิกมีความสงบระงับ, ให้ศาสนิกอยู่อย่างผาสุก, ชู้ชานาคนไม่มีศีล, ประคองผู้มีศีลให้อยู่อย่างสบาย, ป้องกันโทษในปัจจุบัน, กำจัดโทษในอนาคต, เราใจคนไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส, เราใจคนเลื่อมใสแล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้น, เพื่อให้พระศาสนาตั้งมั่นอยู่ได้และเพื่อให้ศาสนิกเอื้อเฟื้อต่อตามพระวินัย¹¹

จุดมุ่งหมาย 10 ประการนี้ ถ้าจะสรุปความคิดรวบยอดจะได้ว่า พระวินัยมีจุดมุ่งหมายในการลงโทษ "... เพื่อควบคุมภิกษุวิธีกให้มีความเป็นอยู่ด้วยดี ... (เอกโถ ผล ตกธัมมวุดฺติ- ตาย วโส (control) เอตสฺสาติ อตฺถวโส ..."¹²

แต่ถ้าจะให้แจ่มแจ้งเป็นประเด็นหลัก ๆ พอสรุปได้ดังนี้

1. เพื่อควบคุมภิกษุให้ประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีงาม เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า สังคมภิกษุยังชีพอยู่ได้โดยอาศัยปัจจัย 4 จากการบริจาคของบุคคลภายนอก (ชาวบ้าน) การที่เขาจะบริจาคปัจจัย 4 นั้น ภิกษุจะต้องทำตัวให้เขาเลื่อมใสศรัทธาก่อน คือต้องสำรวมทั้งทางกายและวาจา ถ้าภิกษุรูปใดไม่สำรวมก็จะถูกลงโทษ การลงโทษตามข้อนี้ก็เพื่อรักษาคนดีเอาไว้ ให้ความมั่นใจที่จะทำแต่ในสิ่งที่ดีต่อไป

2. เพื่อเป็นการป้องกัน

ก. ป้องกันตัวภิกษุเองไม่ให้เดือดร้อนรำคาญ, ถูกติฉินนินทาหรือถูกฟ้องร้องจากชาวบ้าน ตลอดจนป้องกันการถูกจับกุมคุมขังตามกฎหมายของทางฝ่ายบ้านเมือง (กฏรัฐธัมมิกาสะ-สังวร)¹³

ข. ป้องกันผู้อื่นไม่ให้ถูกเบียดเบียนจากภิกษุ เช่นกรณีภิกษุฆ่าผู้อื่น, ขโมยสิ่งของผู้อื่นหรือกล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรมเพื่อหลอกลวงอาหารจากชาวบ้าน เป็นต้น

ค. ป้องกันคณะสงฆ์ไม่ให้ต้องพลอยมลทินมัวหมองไปเพราะการกระทำของภิกษุบางรูป

ง. ป้องกันพุทธศาสนาไม่ให้ถูกทำลายจากความประพฤติในสิ่งชั่วร้าย จนคนทั่วไปขาดความเลื่อมใสศรัทธา

3. เพื่อข่มขู่คนชั่ว (ทุมมังกุบุคคลนิกคหะ) หมายถึงข่มภิกษุผู้เก๋อยาก คือคนที่ทำชั่วแล้ว ทำผิดแล้วให้ได้อาย, ให้เข็ดหลาบ, ให้พ้นจากความเป็นภิกษุ (โทษปาราชิก) หรือให้ต้องทรมานตนเอง (โทษสังฆาทิเสส) หรือต้องประจานตนเอง (โทษลุกกัปปิตีทั้งหลาย)

4. เพื่อให้ภิกษุทั่วไปประพฤติปฏิบัติตามพระวินัย, รักษาพระวินัย, ไม่ออกนอกกลุ่มนอกทางของพระวินัย เปรียบเสมือนกับลงโทษคนทำผิดกฎหมายเพื่อป้องกันผู้อื่นที่ยังไม่กระทำผิด ไม่ให้กระทำผิดเพราะกลัวจะถูกลงโทษเหมือนผู้ที่กระทำผิดแล้ว

6. โทษในทางอาญากับในพระวินัย

6.1 โทษและวิธีการลงโทษในทางอาญา

6.1.1 โทษในทางอาญา เมื่อกล่าวถึง "โทษ" ในกฎหมายในที่นี้หมายถึงเฉพาะ "โทษทางอาญา" หรือโทษที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้เท่านั้น ไม่รวมถึงโทษทางแพ่ง หรือโทษตามกฎหมายอื่น ๆ

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ได้บัญญัติโทษทางอาญาไว้ว่า

โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมีดังนี้

- (1) ประหารชีวิต
- (2) จำคุก
- (3) กักขัง
- (4) ปรับ
- (5) ริบทรัพย์สิน

ตามบทบัญญัติมาตรานี้ จึงเห็นได้ว่าโทษทางอาญามี 5 สถาน และโทษทั้ง 5 สถานนี้เป็นไปด้วยความเสมอภาค คือ ผู้ที่กระทำความผิดอย่างเดียวกันจะต้องได้รับโทษตามบทบัญญัติในกฎหมายมาตราเดียวกัน แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าต้องถูกลงโทษหนักเบาเท่ากันเสมอไป เพราะโทษแต่ละฐานกฎหมายกำหนดโทษขั้นต่ำและขั้นสูงเอาไว้ ส่วนการจะพิจารณาว่าผู้กระทำความผิดรายใดจะถูกลงโทษขั้นต่ำหรือขั้นสูง ต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบอื่นๆ อีกหลายด้าน

6.1.2 วิธีการลงโทษในทางอาญา ด้วยเหตุที่โทษทางอาญามี 5 สถาน ดังกล่าวแล้ว โทษแต่ละสถานจะมีวิธีการลงโทษดังนี้

(1) วิธีการลงโทษประหารชีวิต โทษประหารชีวิตถือว่าเป็นโทษสถานหนักที่สุดที่ศาลจะพิจาราลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด ผู้ที่กระทำความผิดจนต้องโทษประหารชีวิตนั้น จะต้องเป็นความผิดชั้นร้ายแรงจริง ๆ เช่น ฆ่าผู้อื่นตายโดยเจตนาตามมาตรา 288, หรือความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร เช่น ความผิดฐานลอบปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์ตามมาตรา 107 เป็นต้น

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 19 กำหนดวิธีการลงโทษประหารชีวิตไว้ว่า "ผู้ใดต้องโทษประหารชีวิต ให้เอาไปยิงเสียให้ตาย" ตามบทบัญญัตินี้จึงเห็นได้ว่าการประหารชีวิตตามหลักกฎหมายของไทยสามารถกระทำได้เพียงวิธีเดียวคือ การเอาตัวผู้ถูกลงโทษไปยิงเสียให้ตายเท่านั้น จะเอาไปประหารชีวิตด้วยวิธีอื่น ๆ ไม่ได้ เช่น การแขวนคอ หรือ นิ่งเก้าอี้ไฟฟ้า การประหารชีวิตด้วยวิธีดังกล่าวนี้ แม้จะทำให้ผู้ต้องโทษถึงแก่ความตายเหมือนกัน แต่เป็นวิธีประหารชีวิตที่ขัดกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 19 จึงกระทำมิได้¹⁴

(2) วิธีการลงโทษจำคุก โทษจำคุกคือการลงโทษโดยเอาตัวผู้กระทำความผิดไปจำคุกไว้ในเรือนจำ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลงโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำลงไปประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้นั้นไปกระทำความผิดชั้นอีก ระยะเวลาดำคุกจะมากหรือน้อยสุดแล้วแต่ความหนักเบาของโทษที่ได้รับ และบางกรณีอาจมีโทษปรับรวมอยู่ด้วย คือทั้งจำทั้งปรับ แต่ถ้าศาลเห็นสมควรจะลงแต่โทษจำคุกก็ได้ ดังที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 20 บัญญัติไว้ว่า "บรรดาความผิดที่กฎหมายกำหนดให้ลงโทษทั้งจำคุกและปรับด้วยนั้น ถ้าศาลเห็นสมควรจะลงแต่โทษจำคุกก็ได้"

การนับวันจำคุก ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 22 บัญญัติไว้ว่า "โทษจำคุกให้เริ่มนับแต่วันมีคำพิพากษา แต่ถ้าผู้ต้องคำพิพากษาถูกคุมขังก่อนศาลพิพากษา ให้หักจำนวนวันที่ถูกคุมขังออกจากระยะเวลาจำคุกตามคำพิพากษา เว้นแต่คำพิพากษานั้นจะกล่าวไว้เป็นอย่างอื่น"

ส่วนการคำนวณระยะเวลาจำคุก ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 21 บัญญัติไว้ว่า

"ในการคำนวณระยะเวลาจำคุก ให้นับวันเริ่มจำคุกรวมคำนวณเข้าด้วย และให้นับเป็นหนึ่งวันเต็มโดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนชั่วโมง ถ้าระยะเวลาที่คำนวณนั้นกำหนดเป็นเดือน ให้นับสามสิบวันเป็นหนึ่งเดือน ถ้ากำหนดเป็นปี ให้คำนวณตามปีปฏิทินในราชการ เมื่อผู้ต้องคำพิพากษาถูกจำคุกครบกำหนดแล้ว ให้ปล่อยตัวในวันถัดจากวันที่ครบกำหนด"

(3) วิธีการลงโทษกักขัง ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 24 บัญญัติว่า

"ผู้ใดต้องโทษกักขัง ให้กักตัวไว้ในสถานที่กักขัง ซึ่งกำหนดไว้อันมิใช่เรือนจำ ถ้าศาลเห็นเป็นการสมควร จะสั่ง ... ให้กักขัง ... ไว้ในที่อาศัยของผู้นั้นเองหรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ หรือสถานที่อื่นที่อาจกักขังได้..."

และมาตรา 25 บัญญัติไว้ว่า

"ผู้ต้องโทษกักขัง ในสถานที่ซึ่งกำหนด จะได้รับการเลี้ยงดูจากสถานที่นั้นแต่ภายใต้ข้อบังคับของสถานที่ ผู้ต้องโทษกักขังมีสิทธิที่จะรับอาหารจากภายนอกโดยค่าใช้จ่ายของตนเอง ใช้เสื้อผ้าของตนเอง ได้รับการเยี่ยมอย่างน้อยวันละหนึ่งชั่วโมง และรับและส่งจดหมายได้ ผู้ต้องโทษกักขังจะต้องทำงานตามระเบียบ ข้อบังคับและวินัย ถ้าผู้ต้องโทษกักขังประสงค์จะทำงานอย่างอื่น ก็ให้อนุญาตให้เลือกทำได้ ตามประเภทงานที่ตนสมัคร แต่ต้องไม่ขัดต่อระเบียบ ข้อบังคับ วินัย หรือความปลอดภัยของสถานที่นั้น"

และมาตรา 26 บัญญัติไว้ว่า

"ถ้าผู้ต้องโทษกักขังถูกกักขังในที่อาศัยของผู้นั้นเอง หรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ ผู้ต้องโทษกักขังนั้นมีสิทธิที่จะดำเนินการในวิชาชีพหรืออาชีพของตน ในสถานที่ดังกล่าวได้ ในการนี้ศาลจะกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องโทษกักขังปฏิบัติตามหนึ่งอย่างใดหรือไม่ก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร"

เราสามารถสรุปลักษณะและวิธีการลงโทษกักขังได้ว่า

1) สถานที่ใช้กักขังจะต้องไม่ใช่เรือนจำ แต่จะเป็นสถานที่อื่นตามที่เห็นสมควร วิธีที่ปฏิบัติเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ก็คือกักขังไว้ที่สถานี่ตำรวจ

2) ผู้ถูกกักขังได้รับสิทธิบางประการ เช่น ได้รับการเลี้ยงดู หรือบางกรณีผู้ต้องโทษกักขังมีสิทธิที่จะดำเนินวิชาชีพของตนได้

(4) วิธีการลงโทษปรับ การลงโทษปรับคือการที่ผู้ต้องโทษต้องชำระเงินค่าปรับต่อศาลตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา ดังที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28 บัญญัติไว้ว่า

"ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล"

และมาตรา 29 บัญญัติไว้ว่า

"ผู้ใดต้องโทษปรับ และไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกันหรือจะสั่งให้กักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้"

หลักเกณฑ์ในการคำนวณเงิน ในการกักขังแทนค่าปรับ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30 บัญญัติไว้ว่า

"ในการกักขังแทนค่าปรับ ให้ถืออัตรายี่สิบบาทต่อหนึ่งวัน... และ... ห้ามกักขังเกินกำหนดหนึ่งปี เว้นแต่ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทขึ้นไป ศาลจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับเป็นระยะเวลาเกินกว่าหนึ่งปี แต่ไม่เกินสองปีก็ได้ ..."

เมื่อผู้ต้องโทษปรับถูกกักขังแทนค่าปรับครบกำหนดแล้ว ให้ปล่อยตัวในวันถัดจากวันที่ครบกำหนด ถ้านำเงินค่าปรับมาชำระครบแล้ว ให้ปล่อยตัวไปทันที"

(5) วิธีการลงโทษปรับทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายอาญา ทรัพย์สินที่กฎหมายกำหนดให้ปรับได้นั้นมี 3 ประเภท คือ

1) ทรัพย์สินที่ศาลต้องริบเสมอ อันได้แก่ทรัพย์สินที่ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 32 บัญญัติว่า **"ทรัพย์สินใดที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด ให้ริบเสียทั้งสิ้นไม่ว่าเป็นของผู้กระทำความผิด และมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่"** ตัวอย่าง

เช่น อาวุธปืนที่ไม่จดทะเบียน ถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิดและจะต้องถูกริบเสมอ

2) ทรัพย์สินที่ศาลต้องริบ เว้นแต่จะเป็นของบุคคลอื่น ซึ่งมีได้รู้เห็นเป็นใจช่วยในการกระทำความผิด (ตามมาตรา 34)

3) ทรัพย์สินที่ศาลตัดสินที่จะสั่งริบหรือไม่ก็ได้ (ตามมาตรา 33)

6.2 โทษและวิธีการลงโทษในพระวินัย

6.2.1 โทษในพระวินัย หลักในการปกครองสงฆ์ของพุทธจักรก็คล้าย ๆ กับของอาณาจักร คือแต่เดิมมาเมื่อจำนวนภิกษุยังน้อย การปกครองก็ไม่ยุ่งยาก ไม่ต้องวางกฎเกณฑ์อะไรมาก ภิกษุก็ประพฤติปฏิบัติตามปฏิปทาของศาสดา แต่ครั้นระยะต่อมาจำนวนภิกษุเพิ่มมากขึ้น และกระจายอยู่ทั่ว การประพฤติปฏิบัติก็ผิดแผกแตกต่างกันไป จนบางครั้งก่อให้เกิดความเลื่อมเสียดังศาสนาและภิกษุสงฆ์ส่วนรวม เพื่อจัดปัญหาดังกล่าวนี้ พระพุทธเจ้าจึงจัดระเบียบการปกครองสงฆ์ และทรงมอบอำนาจให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการบริหารคณะ¹⁵ และเพื่อให้การบริหารคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นเพื่อป้องกันความประพฤติเสียหายพร้อม ๆ กับการวางบทกำหนดโทษแก่ผู้ล่วงละเมิดด้วยการปรับอาบัติ หนักบ้างเบาบ้างตามควรแก่กรณี

การต้องโทษในพระวินัยก็คือการต้องอาบัตินั่นเอง "อาบัติ" แปลว่า "ความต้อง" อันหมายถึงการต้องโทษที่เกิดจากการละเมิดข้อบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามไว้ โทษหรืออาบัติในพระวินัยถ้าจะแบ่งอย่างกว้างได้ 2 สถาน คือ

(1) อเตกัจฉา คือโทษอย่างหนัก เมื่อภิกษุใดต้องเข้าแล้วไม่สามารถแก้ไขให้พ้นโทษได้ ต้องขาดจากความเป็นภิกษุ

(2) สเตกัจฉา คือโทษอย่างกลางและอย่างเบา เมื่อภิกษุใดต้องเข้าแล้ว สามารถแก้ไขให้พ้นโทษได้ แล้วจะกลับเป็นผู้บริสุทธิ์ตามเดิม¹⁶

ถ้าจะแบ่งย่อยไปกว่านี้จะได้ 3 สถาน คือ

(1) โทษอย่างหนัก ได้แก่ปาราชิก เมื่อภิกษุใดต้องเข้าแล้วขาดจากความเป็นภิกษุ หาสิ่งวาสนมิได้อีกต่อไป

(2) โทษอย่างกลาง ได้แก่สังฆาทิเสส เมื่อภิกษุใดต้องเข้าแล้วต้องอยู่กรรมประพฤติวัตรเพื่อทรมานตนเองจึงจะพ้นโทษได้

(3) โทษอย่างเบา ได้แก่

- 1) กุลลัจฉัย
- 2) ปาจิตตีย์
- 3) ปาฏิเทสนียะ
- 4) ทุกกฎ
- 5) ทุพภานิต

เมื่อภิกษุใดต้องเข้าแล้ว ต้องประจานตนเองต่อหน้าภิกษุด้วยกัน จึงจะพ้นโทษได้¹⁷

6.2.2 วิธีการลงโทษในพระวินัย ด้วยเหตุที่พระวินัยกำหนดบทลงโทษไว้ 3 สถานดังกล่าวแล้ว โทษแต่ละสถานจะมีวิธีการลงโทษแตกต่างกันดังต่อไปนี้

(1) วิธีการลงโทษภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิก หนึ่งนุกรม ๓ ให้ความหมายคำว่า "ปาราชิก" ไว้ว่า "ชื่ออาบัติหมวดหนึ่งในพระวินัย เมื่อภิกษุละเมิดต้องขาดจากความเป็นภิกษุ, บวชอีกไม่ได้"¹⁸ หนังสือวินัยมุขีให้ความหมายว่า "เป็นชื่อแห่งอาบัติที่ทำให้ผู้ต้องให้ฝ่ายแพ้ได้แก่ขาดจากความเป็นภิกษุ"¹⁹ ในพระไตรปิฎกท่านอธิบายในเชิงเปรียบเทียบเพื่อให้เข้าใจความหมายของปาราชิกไว้หลายแห่ง คือ

1) ในปฐมปาราชิก ลิกขาบทวิภังค์ ท่านอธิบายว่า คำว่า ปาราชิก "ความว่าบุรุษถูกตัดศีรษะแล้ว ไม่อาจมีสรีระคุมกันนั้นเป็นอยู่ ชื่อแม้เงินใด ภิกษุก็ฉนั้นเหมือนกัน เสนเมณฑนแล้วข้อมไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศาสดายบุตร เพราะเหตุนั้น จึงตรัสว่าเป็นปาราชิก"²⁰

2) ในทุติยปาราชิก ลิกขาบทวิภังค์ ท่านอธิบายว่า คำว่า ปาราชิก "ความว่าใบไม้เห็ดปล่นจากขั้วแล้ว ไม่อาจเป็นของเขียวสดขึ้นได้...ภิกษุก็ฉนั้นนั่นแหละ ถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยส่วนแห่งความเป็นชโมย... แล้วไม่ถือว่าเป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศาสดายบุตร..."²¹

3) ในตติยปาราชิก ลิกขาบทวิภังค์ ท่านอธิบายว่า คำว่า ปาราชิก "ความว่า ศีลาหนาแตกสองเฉียงแล้ว เป็นของกลับต่อให้ติดสนิทอีกไม่ได้...ภิกษุก็ฉันท...จงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิตแล้ว ย่อมไม่เป็นสมณะ..."²²

4) ในจตุตถปาราชิก ลิกขาบทวิภังค์ ท่านอธิบายคำว่า ปาราชิก "ความว่า ต้นตาลที่ยอดตัวแล้ว ไม่อาจจะงอกอีก...ภิกษุก็ฉันทนั้นแหละ มีความอยากอันลามกอันความอยากครอบงำแล้ว พุศฺตอวตฺตตฺตริมนุสฺสชฺรรมันไม่มีอยู่ อันไม่เป็นจริง ย่อมไม่เป็นสมณะ..."²³

เราสามารถสรุปความหมาย และวิธีการลงโทษแก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิกได้ว่า ภิกษุใดที่ต้องอาบัติปาราชิกเข้าแล้วต้องขาดจากความเป็นภิกษุ ขาดอำนาจอันชอบธรรมที่จะถือเอาประโยชน์แห่งความเป็นภิกษุ คือทำสังฆกรรมร่วมกับภิกษุไม่ได้อีก ขาดจากศีลสิกขาอันมีเสมอภิกษุ ขาดจากความปกครอง ทำสังฆกรรมนอกพรรษาหรือในพรรษาไม่ได้ทั้งสิ้น ถ้าขึ้นทำไปก็ถือว่าเป็นโมฆะ ภิกษุที่ต้องอาบัติปาราชิกแม้จะไม่มีผู้อื่นรู้เห็นก็ตาม สังฆกรรมที่ทำร่วมกับสงฆ์ก็ยังถือว่าเป็นโมฆะหมด ฉะนั้น ภิกษุผู้นั้นจะต้องออกจากหมู่คณะ ละเพศจากภิกษุเสีย เพราะถึงไม่ละก็ไม่อยู่ในฐานะภิกษุอีกต่อไป ภิกษุที่ต้องอาบัติปาราชิกท่านจึงลงโทษโดยให้นาสณะ คือให้ละเพศภิกษุ เป็นเสมือนบุคคลถูกสาปตลอดชีวิตจะกลับมาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนาไม่ได้อีกต่อไป แต่ถ้าภิกษุนั้นไม่ยอมละเพศเสียเอง ถ้าสงฆ์รู้เข้าก็ให้ดำเนินการให้ภิกษุนั้นละเพศเสีย²⁴

สำหรับในประเทศไทย ปัจจุบันนี้ ได้มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 ออกบังคับใช้ ได้กำหนดโทษและวิธีการลงโทษแก่ภิกษุที่ต้องอาบัติและถูกสงฆ์สั่งให้สึกแล้วไม่ยอมปฏิบัติตามไว้ในมาตราต่าง ๆ ดังนี้

มาตรา 26 พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระวินัย และได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้ได้รับนิคหกรรมให้สึก ต้องสึกภายในสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา 27 พระภิกษุรูปใดต้องคำวินิจฉัยให้รับนิคหกรรมไม่ถึงให้สึกไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น หรือประพฤดิล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจินหรือ ไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่งกับทั้ง ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง มหา-

เถรสมาคมมีอำนาจวินิจฉัยและมีคำสั่ง ให้พระภิกษุชั้นสังฆสมณเพศเสียได้

พระภิกษุต้องคำวินิจฉัยให้สังฆสมณเพศตามความในวรรคก่อน ต้อง
สึกภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา 28 พระภิกษุรูปใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุด ให้เป็นบุคคล
ล้มละลายต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด

มาตรา 42 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 26 มาตรา 27 วรรค 2 หรือ
มาตรา 28 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน

มาตรา 43 (2) ได้กำหนดโทษไว้ว่า "ผู้ใด... ต้องปาราชิก
แล้ว ไม่ละการแต่งกายอย่างเพศบรรพชิตต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน
หกเดือน"

(2) วิธีการลงโทษภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส พจนานุกรม ๙ ได้ให้
ความหมาย "สังฆาทิเสส" ว่าเป็น "ชื่ออาบัติหมวดหนึ่งรองจากปาราชิก"²⁵ สมเด็จพระ-
มหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ให้ความหมายว่า "สังฆาทิเสส ชื่ออาบัติหนักกอง
หนึ่ง รองจากปาราชิก อาบัติที่ต้องอาศัยสงฆ์ (ปรารถนาสงฆ์) ทั้งในกรรมเบื้องต้นและกรรมที่
เหลือจึงจะพ้นได้"²⁶ ตามที่กล่าวมานี้จึงสรุปได้ว่า โทษสังฆาทิเสส เป็นโทษหนักรองลงมาจาก
ปาราชิก ถือเป็นครุกาบัติ ได้แก่อาบัติหนักเป็นอย่างกลาง ที่ภิกษุรูปใดต้องเข้าแล้วสามารถแก้ไข
ได้ คือเมื่อต้องอาบัตินี้แล้วต้องแสดงอาบัติตามวิธีการที่กำหนดไว้ในพระวินัย เมื่อปฏิบัติครบ
ถ้วนแล้วโทษนั้นเป็นอันระงับ²⁷

วิธีการลงโทษภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ท่านได้อธิบายไว้ใน "กฎฐานวิสี"
อันหมายถึงระเบียบปฏิบัติ เพื่อดำเนินการสำหรับภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสต้องกระทำดังนี้

1) สำหรับอาบัติที่มีได้ปกปิดไว้ คือเมื่อรู้ตัวว่าต้องอาบัติก็มีได้มีเจตนาปิดบัง
ได้ขอแสดงอาบัติแก่สงฆ์ทันทีในโอกาสที่กระทำได้ โดยการอยู่กรรมเพื่อทรมานตนเองตามวิธีการ
ที่กำหนดคือ

สถานที่สำหรับระงับอาบัติ อาบัติสังฆาทิเสสสามารถระงับได้เฉพาะใน
สำนักสงฆ์เท่านั้น จะระงับในสำนักบุคคลไม่ได้ คำว่า "สำนักสงฆ์" หมายถึงมีภิกษุสงฆ์ครบ
จำนวนที่กำหนดสำหรับสังฆกรรมนั้น ๆ ส่วนคำว่า "สำนักบุคคล" หมายถึงการแสดงอาบัติต่อหน้า
ภิกษุรูปหนึ่งรูปใดก็ได้ ได้แก่พวกภคหุภคิหรืออาบัติเบาทั้งหลาย ส่วนสังฆาทิเสสถือเป็นอาบัติหนัก
จะระงับได้ในสำนักสงฆ์เท่านั้น²⁸

จำนวนภิกษุที่สามารถประกอบพิธีระงับอาบัตินี้ได้ มีองค์แห่งสงฆ์ประกอบ
ด้วยภิกษุจำนวน 4 รูป สำหรับให้ปริวาส , ให้มานัต คำว่า "ปริวาส" หมายถึงการอยู่แรมคืน
เพื่อออกจากอาบัติในสถานที่สงฆ์กำหนดให้²⁹ ถ้าเปรียบกับทางโลกก็คล้าย ๆ กับการถูกกักบริเวณ
ห้ามคบค้าสมาคมกับใคร ถูกตัดสิทธิ์หลายอย่างที่ภิกษุทั่วไปจะพึงมี จะอยู่ร่วมชายคาเดียวกับภิกษุ
ผู้บริสุทธิ์ไม่ได้³⁰ ส่วนคำว่า "มานัต" คือการประพฤติวัตรอย่างหนึ่งต่อจากปริวาสเพื่อออก
จากอาบัติ ต้องประพฤติตามข้อกำหนดหลายอย่างเช่น ไม่ให้มีสามเณรอุปฐาก, ไม่ให้สั่งสอน
ภิกษุณี, ไม่ให้อยู่ในสถานที่เดียวกับภิกษุผู้บริสุทธิ์, เมื่อเห็นภิกษุผู้บริสุทธิ์แล้วพึงลุกออกจาก
อาสนะ³¹ การประพฤติวัตรอยู่ปริวาสต้องกระทำ 6 วัน 6 คืน ถ้าในระหว่างนั้นมีความจำเป็น
ก็สามารถเก็บวัตรชั่วคราวได้ เมื่อจะทำต่อก็ขอสมทานวัตรใหม่³² เมื่ออยู่ปริวาสและให้มานัต
แล้วก็มี การให้อัณฑาณ คำว่าให้อัณฑาณหมายถึงการเรียกกลับเข้าหมู่ภายหลังจากอยู่ปริวาส และ
ประพฤติมานัตครบถ้วนแล้ว ภิกษุนั้นก็จะได้ชื่อว่าเป็น "ปกติตตภิกษุ" หมายถึงภิกษุผู้บริสุทธิ์
องค์แห่งสงฆ์ประกอบด้วยภิกษุจำนวน 20 รูป สำหรับให้อัณฑาณและมีชื่อสังเภาว่าการนับจำนวน
ภิกษุ 4 รูป และ 20 รูป จะไม่นับภิกษุผู้ต้องอาบัติรวมเข้าด้วย

วิธีการแสดงอาบัติต้องกระทำดังนี้

"...ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส พึงเข้าไปหาสงฆ์ ทำผ้าห่มเจวียง
บ่าข้างหนึ่ง กราบภิกษุแก่พรรษากว่า แล้วนั่งกระหย่งประณมมือกล่าว
ขอมานัตโดยสมควรแก่อาบัติที่ต้อง... ในลำดับนั้นภิกษุผู้ฉลาดสามารถ
พึงสวดประกาศสงฆ์เพื่อให้มานัตแก่ภิกษุนั้น ... (3 จบ) ... ภิกษุ
นั้นได้ชื่อว่า "มานตตจาวริโก" แปลว่า "ผู้ประพฤติมานัต" แล้วภิกษุนั้น
ต้องประพฤติวัตรโดยอยู่ปริวาสต่อไปให้ครบ 6 วัน 6 คืน เมื่อประพฤติ

มานัดครบกำหนดแล้ว วิทยุนั้นก็ขออภัยงานในสำนักสงฆ์ จำนวน 20 รูป
เมื่อสงฆ์สวดให้อภัยงาน 3 จบแล้ว ก็ได้ชื่อว่าวิทยุนั้นก็ให้อภัยงาน
แล้ว เป็นผู้ออกแล้วจากครุภาณินั้น... ก็กลับเป็นวิทยุผู้บริสุทธิ์ตาม
เดิม"³³

2) สำหรับอาบัติที่ปกปิดไว้ การแสดงอาบัติที่ปกปิดไว้ก็คือทั้ง ๆ ที่ภิกษุรู้ตัว
อยู่แล้วว่าต้องอาบัติ แต่ยังไม่แสดงอาบัติเสียทันทีในโอกาสที่จะกระทำได้ มีวิธีปฏิบัติแบบ
เดียวกับการแสดงอาบัติที่มีได้ปกปิดไว้ แต่ภิกษุนั้นต้องอยู่ปริวาสกรรมตนเองเท่าจำนวนวันที่ปกปิด
ไว้ก่อนแล้วจึงประพฤติมานัดตามระเบียบ และขออภัยงาน แล้วจะกลับเป็นภิกษุผู้บริสุทธิ์ตามเดิม³⁴

หมายเหตุ คำสวดให้มานัด และให้อภัยงานทั้งที่เป็นภาษาบาลี และคำแปล
ค่อนข้างจะยืดยาว จึงไม่ขอแสดงรายละเอียดในที่นี้ ท่านใดสนใจก็สามารถศึกษาได้จากพระไตร
ปิฎกหรือหนังสือวินัยมุข เล่ม 3 ตั้งแต่หน้า 275 - 311

(3) วิธีการลงโทษภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆทานเบา อาบัติสังฆทานเบา ได้แก่ ลหุ-
กาบัติ มี 5 อย่าง คือ

1) กุลลัจฉัย แปลว่า "โทษอ้วนหรือโทษหยาบ" อันเป็นโทษที่ใหญ่กว่า
โทษอื่น ๆ ใน 5 อย่างนี้ เมื่อภิกษุใดต้องเข้าแล้วจึงพ้นได้ด้วยการแสดง ไม่ต้องอยู่กรรม³⁵

2) ปาจิตตีย์ แปลว่า "การละเมิดพระวินัยอันทำให้ความดีตกไป"³⁶

3) ปาฏิเทสนียะ แปลว่า "พึงแสดงคืน หมายความว่าภิกษุต้องอาบัติ
นี้แล้ว ไม่แสดงอย่างอาบัติอื่น กลับต้องใช้นาฬีสวดแสดงตั้งนี้ว่า คารยห อวุโส ธมม อาปชช
อสปาย ปาฏิเทสนียะ ต ปฏีเทเสมิ"³⁷

4) ทุกกฏ แปลว่า "ทำชั่วหรือทำผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ทางพระวินัย"³⁸

5) ทนภานิต แปลว่า "พูดไม่ดี ในพระวินัยหมายถึงพูดล้อเล่น กระทบ
ชาติกำเนิดของตน"³⁹

โทษทั้ง 5 สถานนี้เป็นโทษอย่างเบา เมื่อภิกษุใดต้องเข้าแล้วไม่ต้องอยู่
กรรมแบบสังฆมาทิสเสส แต่สามารถพ้นโทษได้โดยการแสดงคืน และการแสดงคืนไม่ต้องแสดงใน

สำนักสงฆ์ แต่แสดงคืนในสำนักบุคคลคือแสดงอาบัตินั้นต่อหน้าภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการแสดงสหุภาบัติก็คือการเปิดเผยโทษของตนเองให้ภิกษุอื่นทราบ โดยภิกษุผู้ต้องอาบัตินั้นเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่งทำผ้าห่มเจวียงบ่า นั่งกระหย่ง ประณมมือ และว่าดังนี้ (คัดมาให้ดูเฉพาะที่แปลเป็นภาษาไทยแล้ว)

ภิกษุผู้แสดงอาบัติ "แน่ เธอ ฉันต้องอาบัตินี้ ฉันแสดงอาบัตินั้น"
(ระบุชื่ออาบัติที่ต้องว่าเป็นอาบัติใดใน 5 อย่างนี้ แต่ถ้าต้องอาบัติปาจิตตีย์ที่เรียกว่า นิสสัคคียปาจิตตีย์ ซึ่งเป็นอาบัติที่ภิกษุต้อง เพราะรับสิ่งของที่เขากวายนมากเกินจำเป็น ก็ต้องเสียสละสิ่งของเกินจำเป็นนั้นเสียก่อน เมื่อสละแล้วจึงแสดงอาบัติ)

ภิกษุผู้รับ "เธอเห็นหรือ?"

ภิกษุผู้แสดงอาบัติ "เออ ฉันเห็น"

ภิกษุผู้รับ "เธอพึงสำรวมต่อไป"⁴⁰

เพียงเท่านั้น ท่านถือว่าอาบัตินั้นได้แสดงแล้ว และภิกษุที่ต้องอาบัตินั้นโทษกลับเป็นผู้บริสุทธิ์ดังเดิม

ที่กล่าวมาทั้งหมดในหัวข้อนี้ เป็นวิธีการลงโทษในพระวินัย ตามปกติเมื่อภิกษุรูปใดกระทำผิดวินัยยกเว้นอาบัติปาราชิกซึ่งต้องสละเพศภิกษุ ส่วนอาบัติสถานอื่นสามารถแก้ไขได้โดยการแสดงอาบัตินั้นวิธีที่กล่าวมาแล้ว ส่วนข้อปฏิบัติในการแสดงอาบัตินั้นกำหนดไว้ว่า

- 1 เป็นหน้าที่ของภิกษุผู้กระทำผิด และต้องอาบัตินั้นจะต้องเป็นผู้แสดงคืนอาบัตินั้นด้วยตนเอง เมื่อรู้ว่าทำผิดก็แสดงอาบัติเสีย
- 2 ถ้าไม่แสดงคืนด้วยตนเองเป็นหน้าที่ของภิกษุอื่น ที่จะพึงตักเตือนแก่ภิกษุนั้นให้คืนอาบัติเสีย ทั้งนี้เพื่อเห็นแก่ภิกษุผู้กระทำผิดนั้น
- 3 ถ้ายังดี้อันไม่ยอมแสดงคืนอาบัตินั้นอีก เพื่อเห็นแก่ศาสนาให้ภิกษุเหล่านั้นนำความขึ้นฟ้องร้องเรื่องการละเมิดสิกขาบทนั้น⁴¹

6.2.3 วิธีระงับอธิกรณ์ในพระวินัย คำว่า "อธิกรณ์" ท่านแปลว่า "คดี, เรื่อง ความที่ฟ้องกัน, เรื่องที่ต้องจัดต้องทำ"⁴² วิธีระงับอธิกรณ์จึงหมายถึงวิธีระงับคดีความหรือกรณีพิพาทที่เกิดขึ้น ในหมู่สงฆ์ รวมทั้งคดีความที่เกี่ยวข้องกับคฤหัสถ์ด้วย

ตามปกติ เมื่อภิกษุอยู่รวมกันจำนวนมากก็ย่อมจะเกิดปัญหากรณีพิพาทระหว่างกันขึ้นได้ จนอาจนำไปสู่ความแตกสามัคคีและนำความเสื่อมเสียชื่อเสียงมาสู่หมู่สงฆ์ พระพุทธเจ้า จึงทรงกำหนดว่าด้วยเรื่อง "นิกคหะ" ซึ่งแปลว่า "การชม" ได้แก่การชมบุคคลผู้เกือยาก เพื่อความผาสุกแห่งภิกษุผู้มีศีลอันเป็นที่รัก"⁴³ เมื่อภิกษุก็ติ คฤหัสถ์ก็ตีประพฤติมิชอบ ควรแก่การนิกคหะ พระพุทธเจ้าทรงประทานพุทธบัญญัติให้สงฆ์ทำนิกคหะแก่ผู้นั้นไว้ 8 วิธี แบ่งเป็นการทำนิกคหะแก่ภิกษุ 6 วิธี และทำแก่คฤหัสถ์ 2 วิธี⁴⁴

นิกคหะที่ทำแก่ภิกษุ 6 วิธี คือ

(1) ตัชชานิยกรรรม คือการลงโทษโดยการดำหนิติเตียน โทษนี้ได้ลงแก่พระปิตุภะและพระโลหิตกะ เป็นครั้งแรก ในความผิดฐานก่อเรื่องทะเลาะวิวาทในหมู่สงฆ์ โดยเป็นผู้ลงมือก่อเรื่องเองหรือยุยงให้ผู้อื่นก่อเรื่อง การลงโทษด้วยวิธีตัชชานิยกรรรมมีวิธีการดังที่ท่านว่าไว้ดังนี้

"ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลวิธีทำตัชชานิยกรรรม นิ่งทำอย่างนี้ คือ ขึ้นต้นนึ่งโจทภิกษุพวกพระปิตุภะและพระโลหิตกะ ครั้นแล้วนึ่งให้พวกเธอให้ การแล้วนึ่งปรับอาบัติ ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาดสามารถนึ่งประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา..."⁴⁵ ว่าดังนี้

"ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงนึ่งข้าพเจ้า ภิกษุพวกพระปิตุภะและพระโลหิตกะนี้ เป็นผู้ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ก่อความอื้อฉาว ก่ออธิกรณ์ในสงฆ์ ด้วยตนเอง ได้เข้าไปหาภิกษุพวกอื่นที่ร่วมก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ก่อความอื้อฉาว ก่ออธิกรณ์ ในสงฆ์ด้วยกัน..."

ตัชชานิยกรรรม สงฆ์ทำแล้วแก่ภิกษุพวกพระปิตุภะ และพระโลหิตกะ ชอบแก่สงฆ์เทศน์นั้นจึงนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความไว้อย่างนี้"⁴⁶

ด้วย ถ้าความพร้อมของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงทำปณิชาตบิเญกรรมแก่
ภิกษุพวกพระอัสสชิและพระบุณโฬกะ ไม่พึงอยู่ในชนบทกัฎฐาครี...⁵⁰

(4) ปฏิสารบิเญกรรม คือการลงโทษโดยการบังคับให้กลับไปขอขมาผู้อื่นที่
ตนล่วงละเมิด โทษนี้ได้ลงแก่พระสุตธรรมเป็นครั้งแรกในความผิดฐานตำว่าคฤหัสถ์จิตตะคหบดี ซึ่ง
เป็นผู้ศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และยังเป็นทายกอุปัฏฐากสงฆ์ด้วยปัจจัยสี่ เป็นผลให้ผู้
ศรัทธาเลื่อมใสศาสนาขาดความเลื่อมใส
ขั้นตอน และวิธีการทำปฏิสารบิเญกรรมเหมือนกับกรรมอื่น ๆ แต่ต่างกันที่
คำกล่าวโดยกล่าวว่ดังนี้

"ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุสุตธรรมนี้ นุดกต นุดข่ม
จิตตะคหบดี ผู้มีศรัทธาเลื่อมใสเป็นทายก ก็ปียการก ผู้บำรุงสงฆ์ด้วย
ถ้อยคำอันเลว ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงทำปฏิสารบิเญกรรม
แก่ภิกษุสุตธรรม คือให้เธอขอขมาจิตตะคหบดี..."⁵¹

(5) อุกเขปนบิเญกรรม คือการลงโทษโดยการขกภิกษุผู้เ็นเสียออกจากหมู่
สงฆ์ไม่คบค้าสมาคมด้วย ไม่รวมสังวาสด้วย ถูกตัดสิทธิ์แห่งภิกษุเป็นการชั่วคราว โทษนี้ลง
ครั้งแรกแก่พระฉินนะ ในความผิดฐานมีหิฐุมาก ทั้งที่ต้องอาบัติแล้วยังไม่ยอมรับว่าเป็นอาบัติ
และไม่ยอมทำค้ำอาบัติในพระไตรปิฎกท่านแยกความผิดได้ 3 ฐาน คือ ฐานไม่เห็นอาบัติ, ฐาน
ไม่ทำค้ำอาบัติ, และฐานไม่ละหิฐุมันเป็นบาป
ขั้นตอน และวิธีการทำอุกเขปนบิเญกรรมก็เหมือนกับการทำกรรมอื่น ๆ แต่ต่าง
กันที่คำกล่าว โดยกล่าวว่ดังนี้

1) ฐานไม่เห็นอาบัติ กล่าวว่

"ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า พระฉินนะนี้ต้องอาบัติแล้วไม่
ปรารภนาจะเห็นอาบัติ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงทำ
อุกเขปนบิเญกรรม ฐานไม่เห็นอาบัติแก่พระฉินนะคือทำมสม โภคกับสงฆ์..."⁵²
(หมายเหตุ "สมโภค" แปลว่าการกินอยู่ร่วมกัน การใช้สอยร่วมกัน)

2) ฐานไม่ทำคืนอาบัติ มีคำกล่าวเหมือนฐานไม่เห็นอาบัติ แต่เปลี่ยนคำว่า "ไม่ปรารถนาเห็นอาบัติ" เป็น "ไม่ปรารถนาทำคืนอาบัติ"

3) ฐานไม่ละทิ้งอื่นเป็นบาป มีคำกล่าวดังนี้

"ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุหรือภิกษุณีเกิดในตระกูลพรานแร้ง มีที่อื่นเป็นบาปเห็นปานนี้ เกิดขึ้นที่เราผู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว โดยประการที่ตรัสว่าเป็นธรรมอันตราย... สงฆ์พึงทำอุกเขปนิยกรรณ... ท้ามสม โภคกับสงฆ์..."⁵³

(6) ตัสนปาปิยสิกากรรม คือการลงโทษโดยการเพิ่มโทษจากโทษเดิมที่มีอยู่แล้ว โทษนี้ได้ลงครั้งแรกแก่อุปัชฌาย์ ในความผิดฐานให้ภรรยาลับไปกลับมาเป็นการรบกวนเมื่อถูกชักถึงอาบัติในท่ามกลางสงฆ์

วิธีการและขั้นตอนในการทำตัสนปาปิยสิกากรรมเหมือนกับกรรมอื่น ๆ เพียงแต่เปลี่ยนคำกล่าวเสียใหม่พอเข้ากับเรื่องเท่านั้น⁵⁴

ในการลงนิกคหะแก่ภิกษุทั้ง 6 ประการนี้ เมื่อภิกษุผู้ถูกลงนิกคหะได้กลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดีแล้ว สงฆ์ก็จะระงับนิกคหะเสีย วิธีระงับคือภิกษุผู้ถูกลงนิกคหะพึงเข้าไปหาสงฆ์ พ่มผ้าเจวียงบ่า ไหว้เท้าภิกษุทั้งหลายผู้แก่พรรษากว่า นั่งกระหย่งประคองอัญชลีแล้วกล่าวคำขอระงับกรรมนั้นเสีย คำกล่าวระงับจะไม่ขอนำมาแสดงในที่นี้ ผู้สนใจศึกษาได้จากพระไตรปิฎกหรือหนังสือวินัยมุขหัตถ์ข้อที่ว่าด้วยกิจจาธิกรณและวิธีระงับ

นิกคหะที่ทำแก่คฤหัสถ์มี 2 วิธี คือ

(1) การคว่ำบาตร การลงโทษโดยการคว่ำบาตรก็คือสงฆ์ไม่คบค้าสมาคมด้วยกับคฤหัสถ์ผู้กั้น ไม่รับบิณฑบาต ไม่รับนิมนต์ ไม่รับไทยธรรม โทษนี้สงฆ์ลงครั้งแรกแก่เจ้าวัชผลิจฉวีในความผิดฐานใส่ความภิกษุว่าเป็นชู้กับภรรยาของเขา⁵⁵

(2) การทงายบาตร เป็นการกระทำที่ต่อเนื่องจากการคว่ำบาตร คือเมื่อผู้ที่ถูกคว่ำบาตรได้กลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดี สงฆ์ก็จะให้อภัยและยอมคบค้าสมาคมด้วยต่อไป

7. ตัวอย่างความผิดและ โทษ ในกฎหมายอาญากับในพระวินัย

7.1 ตัวอย่างความผิดและ โทษ ในกฎหมายอาญา

เพื่อจะได้เข้าใจ เรื่องความผิดและ โทษ ในกฎหมายอาญาตามที่กล่าวมาตั้งแต่หัวข้อที่ 1-6 ได้กระจำแจ้งขึ้น และเพื่อจะเห็นภาพรวมของความผิดและ โทษ ได้ครบถ้วนจึงขอยกตัวอย่างประกอบพอเป็นอุทาหรณ์ ดังต่อไปนี้

ความผิด	โทษ
1 ปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์ หรือพยายาม - มาตรา 107 2 ปลงพระชนม์พระราชินี หรือรัชทายาท หรือฆ่าผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หรือพยายาม - มาตรา 109 3 ล้มล้างหรือเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ ล้มล้างอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ แบ่งแยกราชอาณาจักร หรือยึดอำนาจการปกครอง - มาตรา 113 4 คนไทยรบต่อประเทศหรือเข้าร่วมเป็นข้าศึกของประเทศ (ประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต) - มาตรา 121 5 ฆ่าผู้อื่น (ประหารชีวิตหรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าถึงยี่สิบปี) - มาตรา 288 6 วางเพลิง ทำให้เกิดระเบิด เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย (ประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต) - มาตรา 224	ประหารชีวิต

ความผิด	โทษ
<p>1 ประทศร้ายต่อเสรีภาพของผู้แทนรัฐต่างประเทศซึ่งได้รับแต่งตั้งให้มาสู่พระราชสำนัก - มาตรา 131</p> <p>2 แต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นบุคคลเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี (หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ) - มาตรา 208</p> <p>3 ช่มชู้นกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภรรยาตน ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี (และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท) - มาตรา 276</p> <p>4 หญิงทำให้ตนเองแท้งลูก หรือยินยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนเองแท้งลูก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี (หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ) - มาตรา 301</p> <p>ฯลฯ</p>	จำคุก
<p>ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 23 บัญญัติโทษกักขังเอาไว้ว่า "ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลลงโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ ศาลจะนิพากษาให้ลงโทษกักขังไม่เกินสามเดือนแทนโทษจำคุกนั้นก็ได้"</p>	กักขัง

ความผิด	โทษ
<p>จึงเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์สำหรับเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขังมีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 กระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และคดีนั้นจะลงโทษจำคุกได้ไม่เกินสามเดือน 2 ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อนหรือ 3 ปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษประมาท หรือลหุโทษ 	
<ol style="list-style-type: none"> 1 ผู้ใดเมื่อเจ้าพนักงานถามชื่อหรือที่อยู่เพื่อปฏิบัติการตามกฎหมาย ไม่ยอมบอกหรือแกล้งบอกชื่อหรือที่อยู่อันเป็นเท็จ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาท - มาตรา 367 2 ผู้ใดกระทำการอันควรชวยหน้าต่อธารกำนัลโดยเปลือยกายหรือเปิดเผยร่างกาย หรือกระทำการลามกอย่างอื่น ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท - มาตรา 388 3 ผู้ใดทั้งซากลั้วตัวซึ่งอาจน่าเหม็น ในหรือริมทางสาธารณะ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท - มาตรา 396 <p style="text-align: center;">ฯลฯ</p>	ปรับ
<ol style="list-style-type: none"> 1 ทรัพย์สินใดที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด ให้ริบเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าเป็นของผู้กระทำความผิด และมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ - มาตรา 32 	

ความผิด	โทษ
<p>2 ในการรับทรัพย์สิน นอกจากศาลจะมีอำนาจริบตามกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้ศาลมีอำนาจสั่งริบทรัพย์สินดังต่อไปนี้อีกด้วย</p> <p>1 ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือ</p> <p>2 ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มา โดยได้กระทำความผิด วันแต่ทรัพย์สินเหล่านั้น เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจช่วยในการกระทำความผิด - มาตรา 33</p> <p>๗๗๗</p>	<p>ริบทรัพย์สิน</p>

7.2 ตัวอย่างความผิดและโทษในพระวินัย

ความผิดและโทษในพระวินัยหรือที่เรียกว่าอาบัติมี 3 สถาน คือ อาบัติหนัก ได้แก่ ปาราชิก เมื่อต้องเข้าแล้วขาดจากความเป็นภิกษุ ไม่สามารถแก้ไขได้อีกต่อไป, อาบัติอย่างกลาง ได้แก่สังฆาทิเสส เมื่อต้องเข้าแล้วสามารถแก้ไขได้โดยการอยู่กรรมเพื่อทรมานตนเอง และอาบัติอย่างเบา ได้แก่ ถุลลัจฉัย, ปาจิตตีย์, ปาฏิเทสนียะ, ทุกกฏ และทุพภาษิต เมื่อต้องเข้าแล้วสามารถแก้ไขได้โดยการประจานตนเองต่อหน้าภิกษุ ต่อไปนี้จะได้ชี้ให้เห็นว่าภิกษุทำความผิดในลักษณะใดจะต้องอาบัติสถานใด โดยจะยกมาให้ดูเป็นตัวอย่าง คือ ปาราชิก 4 ลิกขาบท, สังฆาทิเสส 13 ลิกขาบท และอาบัติสถานเบาจะยกมาให้ดูพอเป็นตัวอย่างเท่านั้น สำหรับท่านที่สนใจมากกว่านี้สามารถศึกษาได้จากพระวินยปิฎก

7.2.1 ลักษณะของความผิดที่ต้องอาบัติตัวเดียว

(1) ความผิดที่ต้องอาบัติ "ปาราชิก" มี 4 ลิกขาบท

ลิกขาบทที่ 1 ภิกษุเสกเมณฑ

พระปฐมบัญญัติ

ภิกษุใดเสกเมณฑธรรม เป็นปาราชิก ทาสังวาสมิได้ (ปาราชิก ลิกขาบทที่ 1)

พระอนุบัญญัติ 1

อนึ่ง ภิกษุใดเสกเมณฑธรรมโดยที่สุดแม้ในสัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย เป็นปาราชิก ทาสังวาสมิได้

พระอนุบัญญัติ 2

อนึ่ง ภิกษุใด ถึงพร้อมซึ่งลิกขาบทและสาขีของภิกษุทั้งหลายแล้ว ไม่บอกคืน ลิกขา ไม่ทำความเป็นผู้ทรวลให้แจ้ง เสกเมณฑธรรม โดยที่สุดแม้ ในสัตว์ ดิรัจฉานตัวเมีย เป็นปาราชิกทาสังวาสมิได้

ลิกขาบทที่ 2 ภิกษุลักทรัพย์

พระปฐมบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้ด้วยส่วนแห่งความเป็นชโย พระราชาทั้งหลาย จับโจรได้แล้วพึงประหารเสียบ้าง จองจำไว้บ้าง เนรเทศเสียบ้าง ตัวยบวิภาษว่า เจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นชโย ในเพราะถือนเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้เห็นปานใด ภิกษุถือนเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้ก็เห็นปานนั้น แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก ทาสังวาสมิได้ (ปาราชิก ลิกขาบทที่ 2)

พระอนันต์มุนี

อนึ่ง ภิกษุใด ถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยส่วนแห่งความเป็นเขาโมย
จากบ้านก็ดี จากป่าก็ดีฯ

หมายเหตุ 1 ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือส่วนที่เพิ่มเติมจากพระปฐมบัญญัติ

2 เครื่องหมาย "ฯ" หมายถึง เนื้อหาที่เหลือเหมือนกับ

พระปฐมบัญญัติ

สิกขาบทที่ 3 ภิกษุแก่งกลางฆ่ามนุษย์ให้ตาย

พระปฐมบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด จงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาดีสตราอันจะปลิด
ชีวิตให้แก่กายมนุษย์นั้น แม้ภิกษุนั้นเป็นปาราชิก ทาสังวาสมิได้
(ปาราชิก สิกขาบทที่ 3)

พระอนันต์มุนี

อนึ่ง ภิกษุใด จงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาดีสตราอันจะปลิด
ชีวิตให้แก่กายมนุษย์นั้น หรือพรรณาคณแห่งความตาย หรือชักชวนเพื่ออันตาย
ด้วยคำว่า แน่นนายผู้เป็นชาย จะประโยชน์อะไรแก่ท่าน ด้วยชีวิตอันแสน
ลำบากยากแค้นนี้ ท่านตายเสียดีกว่าเป็นอยู่ดังนี้ เธอมีจิตอย่างนี้ มีใจ
อย่างนี้ มีความหมายหลายอย่าง อย่างนี้ พรรณาคณในความตายก็ดี ชักชวน
เพื่อนตายก็ดี โดยหลายนัย แม้ภิกษุนั้นเป็นปาราชิก ทาสังวาสมิได้

สิกขาบทที่ 4 ภิกษุอวดอุตตริมนุสสธรรม

พระปฐมบุญญิตี

อนึ่ง ภิกษุใด ไม่รู้เฉพาะ กล่าวอวดอุตริมนุสสรธรรม อันเป็นความรู้ความ
 เห็นอย่างประเสริฐ อย่างสามารถ น้อมเข้ามาในตนว่าข้าพเจ้ารู้อย่างนี้
 ข้าพเจ้าเห็นอย่างนี้ ครั้นสมัยอื่นแต่ขึ้นมา อันผู้ใดผู้หนึ่งถือเอาตามก็ตาม ไม่
 ถือเอาตามก็ตาม เป็นอันต้องอาบัติแล้ว มุ่งความหมดจดจะฟังกล่าวอย่าง
 นี้ว่า แน่ะท่าน ข้าพเจ้าไม่รู้อย่างนั้น ได้กล่าวว่ารู้อย่างนั้น ไม่เห็นอย่างนั้น ได้
 กล่าวว่าเป็น ได้หลุดพล้อย ๆ เป็นเท็จเปล่า ๆ แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก ทาสัง
 ฆวาสมิได้ (ปาราชิก ลิกขาบทที่ 4)

พระอนุบุญญิตี

อนึ่ง ภิกษุใด ... ได้หลุดพล้อย ๆ เป็นเท็จเปล่า ๆ เว้นไว้แต่สำคัญว่าได้
บรรลุน แม้ภิกษุนี้ ก็เป็นปาราชิก ทาสังฆวาสมิได้

หมายเหตุ 1 ที่เว้นไว้ เนื้อหาเหมือนพระปฐมบุญญิตี

2 ที่ขีดเส้นใต้ เนื้อหาส่วนที่เพิ่มเติมจากพระปฐมบุญญิตี

(2) ความผิดที่ตองอาบัติ "สังฆาทิเสส" มี 13 ลิกขาบท

ลิกขาบทที่ 1 ภิกษุแก่งทำให้สุจีเคลื่อน

พระปฐมบุญญิตี

ปล่อยสุกคะเป็นไปด้วยความจงใจ เป็นสังฆาทิเสส (สังฆาทิเสส ลิกขาบทที่ 1)

พระอนุบุญญิตี

ปล่อยสุกคะเป็นไปด้วยความจงใจ เว้นไว้แต่ฝัน เป็นสังฆาทิเสส

สิกขาบทที่ 2 ภิกษุจับต้องกายผู้หญิง

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด กำหนดแล้ว มีจิตแปรปรวนแล้ว ถึงความเคล้าคลึงด้วยกาย กับมาตุคาม คือจับมือก็ตาม จับข้อมือก็ตาม ลูบคลำอวัยวะอันหนึ่งอันใดก็ตาม เป็นสิ่งมาทิสเสส (สังฆาทิสเสส สิกขาบทที่ 2)

สิกขาบทที่ 3 ภิกษุเกี้ยวผู้หญิง

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด กำหนดแล้ว มีจิตแปรปรวนแล้ว หุดเคาะมาตุคามด้วยวาจา ชั่วหายาบ เหมือนชายหนุ่มหุดเคาะหญิงสาวด้วยวาจาพาดนิงเมถุน เป็น สิ่งมาทิสเสส (สังฆาทิสเสส สิกขาบทที่ 3)

สิกขาบทที่ 4 ภิกษุหุดล่อลวงหญิงให้น้ำเรอดน

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด กำหนดแล้ว มีจิตแปรปรวนแล้ว กล่าวคุณแห่งการบำเรอกาม ของตน ในสำนักมาตุคาม ด้วยถ้อยคำพาดนิงเมถุนว่า น้องหญิง สตรีใด บำเรอผู้ประพฤตินทรทมจรรย์ มีศีล มีกัลยาณธรรม เช่นเรา ด้วยธรรมนั้น นั้นเป็นยอดแห่งความบำเรอทั้งหลาย เป็นสิ่งมาทิสเสส (สังฆาทิสเสส สิกขา-
บทที่ 4)

สิกขาบทที่ 5 ภิกษุเป็นแม่สื่อให้ชายหญิงเป็นผัวเมียกัน

พระปฐมกัณฑ์

อนึ่ง ภิกษุใด ถึงความเป็นผู้ชกสือก บอความประสงค์ของบุรุษแก่สตรีก็ดี บอความประสงค์ของสตรีแก่บุรุษก็ดี ในความเป็นเมียก็ตาม ในความเป็นผู้ก็ตาม เป็นสิ่งฆาติเสส (สิ่งฆาติเสส ลิกขาบทที่ 5)

พระอนุบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใดถึงความเป็นผู้ชกสือก บอความประสงค์ของบุรุษแก่สตรีก็ดี บอความประสงค์ของสตรีแก่บุรุษก็ดี ในความเป็นเมียก็ตาม ในความเป็นผู้ก็ตาม โดยที่สุด บอแก้วแก่หญิงแพศยาอันจะพึงอยู่ร่วมชั่วขณะ เป็นสิ่งฆาติเสส

ลิกขาบทที่ 6 ภิกษุสร้างกุฎที่ตอกก่อนและ โบกด้วยปูนหรือดิน

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุผู้จะสร้างกุฎยันหาเจ้าของมิได้ เจมาตนเอง ด้วยอาการขอเอาเอง นิงสร้างให้ได้ประมาณ ประมาณในการสร้างกุฎนั้นดังนี้ โดยยาว 12 คืบ โดยกว้างในร่วมใน 7 คืบ ด้วยคืบสุดคืบ นิงนำภิกษุทั้งหลายไปเพื่อแสดงที่ ภิกษุเหล่านั้นนิงแสดงที่อันไม่มีผู้จองไว้อันมีชานรอบ หากภิกษุสร้างกุฎด้วยอาการขอเอาเองในที่อันมีผู้จองไว้ ยันหาชานรอบมิได้ หรือไม่นำภิกษุทั้งหลายไปเพื่อแสดงที่ หรือสร้างให้ล่วงประมาณ เป็นสิ่งฆาติเสส (สิ่งฆาติเสส ลิกขาบทที่ 6)

ลิกขาบทที่ 7 ภิกษุสร้างกุฎโดยสงฆ์ไม่แสดงที่ให้ก่อน

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด จะให้สร้างวิหารใหญ่ อันมีเจ้าของเฉพาะตนเอง จึงนำภิกษุทั้งหลายไปเพื่อแสดงที่ ภิกษุเหล่านั้นจึงแสดงที่อันไม่มีผู้จองไว้ อันมีชานรอบ หากภิกษุให้สร้างวิหารใหญ่ในที่อันมีผู้จองไว้ อันหาชานรอบมิได้ หรือไม่นำภิกษุทั้งหลายไปเพื่อแสดงที่ เป็นสิ่งชาติเสส (สังฆาภิเสส ลิกขาบทที่ 7)

ลิกขาบทที่ 8 ภิกษุแก่งฟองภิกษุอื่น โดยไม่มีมูล

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ชัดใจ มีโทสะ ไม่แค้นขื่น ตามกำจัดซึ่งภิกษุด้วยธรรมมีโทษถึงปาราชิก อันหามูลมิได้ ด้วยหมายความว่า แม้ไฉนเราจะยังเธอให้เคลื่อนจากพรหมจรรย์นี้ได้ ครั้นสมัยอันแต่กันอันผู้ใดผู้หนึ่งถือเอาตามก็ตาม ไม่ถือเอาตามก็ตาม แต่อธิกรณ์นั้นเป็นเรื่องหามูลมิได้ แลภิกษุยังอิงโทสะอยู่ เป็นสิ่งชาติเสส (สังฆาภิเสส ลิกขาบทที่ 8)

ลิกขาบทที่ 9 ภิกษุโกรธเคืองแก่งหาเรื่องฟ้องภิกษุอื่น

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ชัดใจ มีโทสะ ไม่แค้นขื่น ถือเอาเอกเทศบางแห่งแห่งอธิกรณ์อันเป็นเรื่องอื่น ให้เป็นเพียงเลส ตามกำจัดซึ่งภิกษุด้วยธรรมอันมีโทษถึงปาราชิก ด้วยหมายความว่าแม้ไฉนเราจักยังเธอให้เคลื่อนจากพรหมจรรย์นี้ได้ ครั้นสมัยอันแต่กัน อันผู้ใดผู้หนึ่งถือเอาตามก็ตาม ไม่ถือเอาตามก็ตาม แต่อธิกรณ์นั้นเป็นเรื่องอื่นแท้ เอกเทศบางแห่ง เธอถือเอาพอเป็นเลส แลภิกษุยังอิงโทสะอยู่ เป็นสิ่งชาติเสส (สังฆาภิเสส ลิกขาบทที่ 9)

สิกขาบทที่ 10 ภิกษุพยายามทำลายสงฆ์ให้แตกกัน

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ตะเกียกตะกายเพื่อทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงหรือถือเอาอธิกรณ์อันเป็นเหตุแตกกัน ยกย่องขึ้นอยู่ ภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลายพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านอย่าได้ตะเกียกตะกายเพื่อทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียง หรืออย่าได้ถือเอาอธิกรณ์อันเป็นเหตุแตกกันยกย่องขึ้นอยู่ ขอท่านจงพร้อมเพรียงด้วยสงฆ์ เพราะว่าสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน ประองคองกัน ไม่วิวาทกัน มีอุเทศเดียวกัน ย่อมอยู่ผาสุก แลภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายกล่าวอยู่อย่างนี้ ยังยกย่องอยู่อย่างนั้นเทียว ภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายพึงสวดสมณุสาสน์กว่าจะครบสามจบ เพื่อให้สละกรรมนั้นเสีย หากเธอถูกสวดสมณุสาสน์กว่าจะครบสามจบอยู่ สละกรรมนั้นเสีย สละได้อย่างนี้ นั่นเป็นการดี หากเธอไม่สละเสีย เป็นสังฆาทิเสส (สังฆาทิเสส สิกขาบทที่ 10)

สิกขาบทที่ 11 ภิกษุประพฤติดามภิกษุผู้พยายามทำลายสงฆ์ให้แตกกัน

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุผู้ประพฤติดาม ผู้พูดเข้ากันของภิกษุนั้นแล 1 รูปบ้าง 2 รูปบ้าง 3 รูปบ้าง เธอทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า ขอท่านทั้งหลายอย่าได้กล่าวคำอะไร ๆ ต่อภิกษุนั้น ภิกษุนั้นกล่าวอุกกรรมด้วย ภิกษุนั้นกล่าวอุกวินัยด้วย ภิกษุนั้นถือเอาความพอใจและความชอบใจของพวกข้าพเจ้ากล่าวด้วย เธอทราบความพอใจและความชอบใจของพวกข้าพเจ้าจึงกล่าว คำที่เธอกล่าวนั้นย่อมควรแม้แก่พวกข้าพเจ้า ภิกษุเหล่านั้นอันภิกษุทั้งหลายพึงกล่าว อย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย อย่าได้กล่าวอย่างนั้น ภิกษุนั้นหาใช่ผู้กล่าวอุกกรรมไม่ด้วย ภิกษุนั้นหาใช่ผู้กล่าวอุกวินัยไม่ด้วย ความทำลายสงฆ์อย่าได้ชอบแม้แก่พวกท่าน

ขอพวกท่านจงพร้อมเพรียงด้วยสงฆ์ เพราะว่าสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน ประรอง-
 ตองกัน ไม่วิวาทกัน มีอุเทศเดียวกัน ย่อมอยู่อย่างผาสุก แลภิกษุเหล่านั้น
 อันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่อย่างนี้ ยังยกย่องอยู่อย่างนั้นเทียว ภิกษุเหล่านั้น
 อันภิกษุทั้งหลายพึงสวดสมณุสาสน์กว่าจะครบสามจบ เพื่อให้สละกรรมนั้นเสีย
 หากเธอทั้งหลายถูกสวดสมณุสาสน์กว่าจะครบสามจบอยู่ สละกรรมนั้นเสีย
 สละได้อย่างนั้นเป็นการดี หากเธอทั้งหลายไม่สละเสีย เป็นสิ่งฆาติเสส
 (สังฆาติเสส ลิกขาบทที่ 11)

ลิกขาบทที่ 12 ภิกษุว่ายากสอนยาก

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีสัตบุรุษต่างคนว่ายาก อันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่ถูกทาง-
 ธรรมในลิกขาบททั้งหลายอันเนื่องในอุเทศ ทำตนให้เป็นผู้อันใคร ๆ ว่า
 กล่าวไม่ได้ ด้วยกล่าวได้ว่า พวกท่านอย่าได้กล่าวอะไรต่อเรา เป็นคำตัก
 ตาม เป็นคำชู้ก็ตาม แม้เราก็จักไม่กล่าวอะไรต่อพวกท่านเหมือนกัน
 เป็นคำตักตาม เป็นคำชู้ก็ตาม ขอพวกท่านจงเว้นจากการว่ากล่าวเรา
 เสีย ภิกษุอันอันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าวอย่างนี้ว่า ท่านอย่าได้ทำตนให้
 เป็นผู้อันใคร ๆ ว่ากล่าวไม่ได้ ขอท่านจงได้ทำตนให้ เขาว่ากล่าวได้แล
 แม้ท่านกิจจว่ากล่าวภิกษุทั้งหลายโดยชอบธรรม เพราะว่าบริษัทของพระผู้-
 มีพระภาคนั้น เจริญแล้วด้วยอาการอย่างนี้ คือด้วยว่ากล่าวซึ่งกันและกัน
 ด้วยเตือนกันและกันให้ออกจากอาบัติ แลภิกษุอันอันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าว
 อยู่อย่างนี้ ยังยกย่องอยู่อย่างนั้นเทียว ภิกษุอัน อันภิกษุทั้งหลายพึงสวด
 สมณุสาสน์กว่าจะครบสามจบ เพื่อให้สละกรรมนั้นเสีย หากเธอถูกสวด
 สมณุสาสน์กว่าจะครบสามจบอยู่ สละกรรมนั้นเสีย สละได้อย่างนี้ นั่นเป็น
 การดี หากเธอไม่สละเสีย เป็นสิ่งฆาติเสส (สังฆาติเสส ลิกขาบทที่ 12)

สิกขาบทที่ 13 ภัทฺฐประทุษร้ายสกุล

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภัทฺฐเข้าไปอาศัยบ้านกัถิ นิคมกัถิ แห่งใดแห่งหนึ่งอยู่ เป็นผู้ประทุษร้ายสกุลมีความประพฤติเลวทราม ความประพฤติเลวทรามของเธอ เขาได้เห็นอยู่ด้วย เขาได้ยินอยู่ด้วย และสกุลทั้งหลายอันเธอประทุษร้ายแล้ว เขาได้เห็นอยู่ด้วย เขาได้ยินอยู่ด้วย ภัทฺฐนั้นอันภัทฺฐทั้งหลาย นิงว่ากล่าวอย่างนี้ ท่านเป็นผู้ประทุษร้ายสกุล มีความประพฤติเลวทราม ความประพฤติเลวทรามของท่านเขาได้เห็นอยู่ด้วย เขาได้ยินอยู่ด้วย และสกุลทั้งหลายอันท่านประทุษร้ายแล้ว เขาได้เห็นอยู่ด้วย เขาได้ยินอยู่ด้วย ท่านจงหลีกเลี่ยงไปเสียจากอวาสนี้ ท่านอย่าอยู่ในที่นี้ และภัทฺฐนั้นอันภัทฺฐทั้งหลายว่ากล่าวอยู่อย่างนี้ นิงว่ากล่าวภัทฺฐเหล่านั้นอย่างนี้ว่า พวกภัทฺฐถึงความพอใจด้วย ถึงความขัดเคืองด้วย ถึงความหลงด้วย ถึงความกลัวด้วย ย่อมชับภัทฺฐบางรูปเพราะอาบัติเช่นเดียวกัน ย่อมไม่ชับภัทฺฐบางรูป เพราะอาบัติเช่นเดียวกัน ภัทฺฐนั้นอันภัทฺฐทั้งหลายนิงว่ากล่าวอย่างนี้ว่า ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนั้น ภัทฺฐทั้งหลายหาได้ถึงความพอใจไม่ หาได้ถึงความขัดเคืองไม่ หาได้ถึงความหลงไม่ หาได้ถึงความกลัวไม่ ท่านเองแล เป็นผู้ประทุษร้ายสกุล มีความประพฤติเลวทราม ความประพฤติเลวทรามของท่าน เขาได้เห็นอยู่ด้วย เขาได้ยินอยู่ด้วย และสกุลทั้งหลายอันท่านประทุษร้ายแล้ว เขาได้เห็นอยู่ด้วย เขาได้ยินอยู่ด้วย ท่านจงหลีกเลี่ยงไปเสียจากอวาสนี้ ท่านอย่าอยู่ในที่นี้ และภัทฺฐนั้นอันภัทฺฐทั้งหลายว่ากล่าวอยู่อย่างนี้ ยังยกย่องอยู่อย่างนั้นเทียว ภัทฺฐนั้นอันภัทฺฐทั้งหลาย นิงสวดสมณภาสน์กว่า จะครบสามจบเพื่อให้สละกรรมนั้นเสีย หากเธอถูกสวดสมณภาสน์กว่าจะครบสามจบอยู่ สละกรรมนั้นเสีย สละได้ อย่างนี้ นั่นเป็นการดี หากเธอไม่สละเสีย เป็นสิ่งฆาติเสส (สิ่งฆาติเสส สิกขาบทที่ 13)

(3) ความผิดที่ต้องอาบัติอย่างเบา มี 5 สถาน คือ ถุลลัจจัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฎ ทุณภานิต ความผิดมีหลายลักษณะ ในที่นี้จะยกมาให้ดูพอเป็นตัวอย่าง โดยสรุปเนื้อหาหลักขาทมาให้ดูเท่านั้น จะไม่ยกตัวลักษณะทั้งหมดมาให้ดูเพราะ เป็นเนื้อหาที่ยืดเยื้อยาวมาก

1) ถุลลัจจัย ในบรรดาอาบัติสถานเบาทั้ง 5 สถานนี้ ท่านถือว่าถุลลัจจัยเป็นโทษที่ใหญ่หรือหยากกว่าโทษอื่น

ความผิดที่ต้องอาบัติถุลลัจจัยมีตัวอย่างดังนี้

- 1) ภิกษุแก้มง่าสัตว์ให้ตาย โดยการชูป่อไม่เจาะจงว่าผู้หนึ่งผู้ใดจักตกตาย ... ยักษ์ก็ดี เปรตก็ดี ตีรัจฉานก็ดี ตกลงในบ่อน้ำตาย ต้องอาบัติถุลลัจจัย⁵⁶
- 2) ภิกษุถือเอาทรัพย์สินอันเจ้าของมิได้ให้ ... เป็นส่วนของโจรกรรม ... มีราคาเกินกว่า 1 มาสก หรือหย่อนกว่า 1 มาสก ... ต้องอาบัติถุลลัจจัย⁵⁷
หมายเหตุ 5 มาสก เท่ากับ 1 บาททองคำ หรือเท่ากับทองคำหนัก 20 เมล็ดข้าวเปลือก บ้างก็ว่า 21 เมล็ดข้าวเปลือก⁵⁸
- 3) ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้อยู่ ... ภิกษุกล่าวว่าภิกษุได้อยู่ในวิหารของท่าน ภิกษุนั้นเป็นพระอรหันต์ เมื่อผู้ฟังเข้าใจความ ต้องอาบัติถุลลัจจัย⁵⁹
- 4) ภิกษุพยายามปล้นขอสัจ ... แต่ขอสัจไม่เคลื่อน ต้องอาบัติถุลลัจจัย⁶⁰
- 5) ภิกษุนุดเคาะมาตุคามด้วยวาจาหยาบชิว ... นุดชมก็ดี นุดติก็ดี นาดึงอวัยวะได้รากขวัญ (ส่วนของร่างกายที่เรียกว่าไหลปราวี) ลงมาเหนือหัวเข้าขึ้นไป เว้นวัจจมรรค ปัสสาวมรรค ต้องอาบัติถุลลัจจัย⁶¹

๙๗๙

2) ปาจิตตีย์

ความผิดที่ต้องอาบัติปาจิตตีย์มีตัวอย่างดังนี้

- 1 ภิกษุใช้นางภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติให้ชกจีวร ให้ข้อมจีวร ให้ทูปจีวร (นิสสัยคดียปาจิตตีย์ จีวรวรรคที่ 1 ลิกขาบทที่ 4)
- 2 ภิกษุรับเองก็ดี ใช้ให้ผู้อื่นรับก็ดี ซึ่งทองและเงิน หรือยืนดีทองและเงินที่เขาเก็บไว้เพื่อตน (นิสสัยคดียปาจิตตีย์ โกลิยวรรคที่ 2 ลิกขาบทที่ 8)
- 3 ภิกษุนุดปด (ปาจิตตีย์ มุสาวาทวรรคที่ 1 ลิกขาบทที่ 1)
- 4 ภิกษุประพตiconาจาร สงฆ์เรียกตัวมาถาม แกล้งนุดกกลมเกลื่อนกัถิ ปิดเสี้ยกัถิ (ปาจิตตีย์ ญุตคามวรรคที่ 2 ลิกขาบทที่ 2)
- 5 ภิกษุชวนนางภิกษุณีเดินทางมาด้วยกัน แม้ลันระยะบ้านหนึ่ง (ปาจิตตีย์ โฉวาทวรรคที่ 3 ลิกขาบทที่ 8)

ฯลฯ

3) ปาฏิเทสนียะ

ความผิดที่ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะมี 4 ลิกขาบทดังนี้

1. ภิกษุรับของเคี้ยวของฉันแต่มีอนางภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติด้วยมือของตนเอง มาบริโภค (ปาฏิเทสนียะ ลิกขาบทที่ 1)
2. ภิกษุฉันอยู่ในที่นิมนต์ ถ้ามีนางภิกษุณีมาสั่งทายกให้ เอาของสิ่งนั้นสิ่งนี้ ถวายหนึ่งใส่นางภิกษุณีนั้นให้ถอยไปเสีย ถ้าไม่ไล่ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ (ปาฏิเทสนียะ ลิกขาบทที่ 2)
3. ภิกษุไม่เป็นใช้ เขาไม่ได้นิมนต์ รับของเคี้ยวของฉันในตระกูลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสขะมาบริโภค ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ (ปาฏิเทสนียะ ลิกขาบทที่ 3)

หมายเหตุ เสขะ หมายถึงพระอรหันต์ผู้ยังต้องศึกษา

4. ภิกษุอยู่ในเสนาสนะปาเป็นที่เปลี่ยว ไม่เป็นใช้ รับของเคี้ยวของฉันที่ทายกไม่ได้แจ้งความให้ทราบก่อนด้วยมือของตนเองมาบริโภค ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ (ปาฏิเทสนียะ ลิกขาบทที่ 4)

4) ทุกกฎ

ความผิดที่ต้องอาบัติทุกกฎมีตัวอย่างดังนี้

1. ผู้อื่นทำสิ่งของตกอยู่ในวัดหรือในที่อาศัย ภิกษุต้องเก็บไว้คืนให้แก่เจ้าของ ถ้าไม่เก็บต้องทุกกฎ (ปาจิตติย รตนวรรคที่ 9 ลิกขาบทที่ 2)
2. ภิกษุนั่งบนอาสนะต่ำ แสดงธรรมแก่บุคคลผู้นั่งบนอาสนะสูง (เสขิยะกัณฑ์ ปาทุกกาวรรค ลิกขาบทที่ 9)
3. ภิกษุฉันอาหารทำเสียงดังซูด ๆ (เสขิยะกัณฑ์ สุรัสสุวรรค ลิกขาบทที่ 1)
4. ภิกษุฉันอาหารโดยเลียมือ (เสขิยะกัณฑ์ สุรัสสุวรรค ลิกขาบทที่ 2)
5. ภิกษุฉันอาหารโดยเลียริมฝีปาก (เสขิยะกัณฑ์ สุรัสสุวรรค ลิกขาบทที่ 4)

ฯลฯ

5) ทุณภษิต

ทุณภษิต เป็นอาบัติสถานเบา ความผิดที่ต้องอาบัติทุณภษิตเป็นความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ คือ "พูดไม่ดี ในพระวินัยหมายถึงเอาพูดล้อเล่นกระทบชาติกำเนิด เป็นต้น ซึ่งเป็นคำหมิ่นหมอง นักปราชญ์ตีความ"^{๘2}

7.2.2 ลักษณะของความผิดที่ต้องอาบัติหลายตัว ในประมวลกฎหมายอาญา การกระทำผิดบางกรณีจะมีความผิดหลายกระทง แต่ละกระทงจะถูกลงโทษทั้งสิ้น ในพระวินัยก็มีบทบัญญัติในลักษณะเดียวกันนี้ คือการกระทำความผิดบางอย่างจะต้องอาบัติหลายตัว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ภิกษุแกล้งฆ่าสัตว์ให้ตาย ต้องอาบัติ 4 คือ
 1. ชุดบ่อไม่เจาะจงว่าผู้หนึ่งผู้ใดจักตกตาย ต้องอาบัติทุกกฎ
 2. มนุษย์ตกลงไปในบ่อนั้นตาย ต้องอาบัติปาราชิก
 3. ยักษ์ก็ดี เปเรตก็ดี ตีรัจฉานก็ดี มีร่างกายตุณมนุษย์ก็ดี ตกลงในบ่อนั้นตาย ต้องอาบัติถุลลัจจัย
 4. ตีรัจฉานตกลงในบ่อนั้นตาย ต้องอาบัติปาจิตติย^{๘3}

2. ฤษัษุ่เ้ห้ห้ไปสู่อู่ละแวกบ้าน รั่วของเค็ยวักดี๊ ของฉันกั๊ดี๊ ด้วยมือของต่น จากมือของนางฤษัษุ่ดี๊ที่ไม่วัฎาดี๊ แล้วฉัน ต้องอาบั๊ดี๊ 2 ค็อ
 1. รั่วด้วยม่งจักฉันต้องอาบั๊ดี๊ตูกกฏ
 2. ทุก ๆ ค้ำที่กั๊ฉัน ต้องอาบั๊ดี๊ปาฏั๊เทสนั๊เยะ⁶⁴
3. ฤษัษุ่เสฬเมถุน ต้องอาบั๊ดี๊ 3 ค็อ
 1. เสฬเมถุนในสั๊ระระที่ไม่วัฎาดี๊ดี๊ดี๊ดี๊ ต้องอาบั๊ดี๊ปาราชั๊ก
 2. เสฬเมถุนในสั๊ระระที่ถูกั๊ดี๊ดี๊ดี๊ดี๊ดี๊ดี๊ดี๊ ต้องอาบั๊ดี๊ดี๊ดี๊ดี๊ดี๊
 3. สอตอถกั๊กำเนดเ้ห้ห้ไปในปากที่อ้ำ ต้องอาบั๊ดี๊ตูกกฏ⁶⁵

ฯลฯ

8. บทสรุป

เนื่อหาเก็ยวักกับความผิดและ โทษในลักษณะต่าง ๆ ว่าความผิดในลักษณะใดจะต้องโทษสถานใดได้ศึกษาเชิงเปรียบเทียบโดยละเอียดแต่ละหัวข้อตามลำดับมาแล้ว แต่ยังมีเนื่อหาบางเรื่องที่น่าจะหยิบยกมาเปรียบเทียบเป็นกรณีพิเศษในบทสรุป คือความผิดสถานหนักในพระวินัยที่ต้องอาบั๊ดี๊ปาราชั๊กซึ่งมีอยู่ 4 สถาน คือฤษัษุ่เสฬเมถุน, ฤษัษุ่ถ็อเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่วัฎาดี๊ให้, ฤษัษุ่แกล้งข่ามนุญย์ให้ตวย และฤษัษุ่อวดอวดตริมนุสสรธรรม เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายอาญาแล้วจะพบว่าบางเรื่องกฎหมายถือว่าเป็นความผิดสถานหนักเช่นกัน แต่บางเรื่องกฎหมายมิได้ถือเป็นการผิดสถานหนักแต่อย่างใด ซึ่งจะได้เปรียบเทียบกันแต่ละเรื่องต่อไป

อนั๊ง วิธีกาารเปรียบเทียบตั้งแต่ต้นมา เ้เปรียบเท็ยบโดยยกบทบัญญัติในประมวลกฎหมายเป็นตัวตั้งและนำบทบัญญัติในพระวินัยมาเป็นตัวเทียบ แต่ในหัวข้อนี้ต้องการจะชี้ให้เห็นว่าเรื่องที่พระวินัยถือว่าเป็นความผิดสถานหนักนั้นกฎหมายจะมองปัญหาได้อย่างไร จึงได้นำบทบัญญัติในพระวินัยมาเป็นตัวตั้ง แล้วนำบทบัญญัติในกฎหมายมาเป็นตัวเทียบ ซึ่งจะได้เปรียบเทียบกันทั้ง 4 สถานดังนี้

8.1 ฤษัษุ่เสฬเมถุน

บทบัญญัติในพระวินัยปฏิภกสิกขาบทนี้มีว่า

พระปฐมบัญญัติ

ภิกษุใดเสพนเมถุนธรรม เป็นปาราชิก ทาสังวาสมิได้

พระอนุบัญญัติ 1

อนึ่ง ภิกษุใด เสพนเมถุนธรรมโดยที่สุตมมในสัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย เป็นปาราชิก
ทาสังวาสมิได้

พระอนุบัญญัติ 2

อนึ่ง ภิกษุใดถึงพร้อมซึ่งสิกขาบทและสาส์นของภิกษุทั้งหลายแล้ว ไม่บอกคืนสิกขา
ไม่ทำความเป็นผู้ทรนลาให้แจ้ง เสพนเมถุนโดยที่สุตมมในสัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย เป็น
ปาราชิก ทาสังวาสมิได้

เนื้อหาในบทบัญญัติสิกขาบทนี้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายอาญาก็พอจะ
อนุโลมเข้ากับความคิดในลักษณะ 9 คือความคิดเกี่ยวกับเพศซึ่งบัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 276 - 287
ว่าด้วยเรื่องต่าง ๆ เช่น การช่มชื่นกระทำชำเรา, การกระทำอนาจาร, การเป็นธุระจัดหาเพื่อ
สำเร็จความใคร่โดยล่อไปหรือชักพาเพื่อการอนาจาร เป็นต้น

ความหมายของคำว่า "เสพนเมถุน" ตามความเข้าใจของคนทั่วไป หมายถึง การ
ร่วมประเวณีโดยวิธีปกติธรรมดาระหว่างชายกับหญิง โดยการสอดอวัยวะเพศของฝ่ายชายเข้าไป
ในอวัยวะเพศของฝ่ายหญิง แต่ในพระวินัยท่านได้แจกแจงรายละเอียดไว้หลายทาง เช่น สอดทาง
ทวารหนัก (วัจฉมรรค), ทางทวารเบา (ปีสสาวมรรค), ทางปากโดยการอม หรืออาจจะเสพน
เอาจากอวัยวะส่วนอื่น ๆ อีก เช่น ระหว่งขาอ่อน, ที่สะดือ, ที่เกลียวท้อง, ที่ชอกรักแร้, ที่คอ,
ที่ช่องหู, ที่มวยผมเพื่อทำให้สุจริตเคลื่อน ส่วนอาการเสพนท่านแจกแจงไว้ 3 วิธี คือ "ให้ทับ"
เข้าทางทวารหนัก, "ให้คร่อม" เข้าทางทวารเบา, และ "ให้อม" เข้าทางปาก การเสพน-
เมถุนนอกจากจะกระทำกับคนแล้วการเสพนกับสัตว์ เช่นในเรื่อง "ลิงตัวเมีย" ก็ถือว่าเป็นการเสพน-
เมถุน ในวินัยวัตถุอันหมายถึงคติความที่พระพุทธเจ้าทรงวินิจฉัยชี้ขาด ท่านยังได้แจกแจงถึง
เรื่องพระภิกษุหลังอ่อนปรารณาจะเสพนเมถุนกัมลงอมอวัยวะเพศของตนเอง หรือใช้อวัยวะเพศ

ของตนเองสอดเข้าไปในทวารหนักของตนเอง .. (สันนิษฐานว่าอาจจะร้องให้ภิกษุอื่นช่วยกันทำให้) เหล่านี้ล้วนจัดอยู่ในความหมายของคำว่า "เสพเมถุน" ตามพระวินัยทั้งสิ้น^{๑๑} และอาบัติที่ต้องก็มีสถานหนักอย่างเดียวกันคือปาราชิก ต้องขาดจากความเป็นภิกษุ

ถ้าพิจารณาความผิดเกี่ยวกับเพศในประมวลกฎหมายอาญา โทษที่ได้รับอาจจะหนักหรือเบาสุดแล้วแต่ลักษณะและอาการของการกระทำความผิดนั้นเป็นกรณี ๆ ไป อาจจะได้รับโทษหนักตั้งแต่ประหารชีวิต, จำคุก, หรือทั้งจำทั้งปรับ เช่น ช่มชู้กระทำความผิดซึ่งมิใช่ภรรยาตน มีโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท (มาตรา 276) แต่ถ้าการกระทำนั้นมีลักษณะของการโทรมหญิง โทษจำคุกตลอดชีวิต หรือตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี (มาตรา 276 วรรค 2) แต่ถ้าการกระทำนั้นผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายถึงแก่ความตาย ผู้กระทำความผิดโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต (มาตรา 277) นอกจากนี้ยังบัญญัติถึงเรื่องการกระทำอนาจาร, การเป็นธุระจัดหาเพื่อสำเร็จความใคร่, การค้าประเวณี ฯลฯ ความผิดแต่ละลักษณะเหล่านี้ล้วนมีโทษหนักเบาแตกต่างกันไปสุดแล้วแต่ลักษณะ วิธีการและผลของการกระทำนั้น

8.2 ภิกษุถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ บทบัญญัติในพระวินัยปิฎกสิกขาบทนี้มีว่า

พระปฐมบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ถือเอาทรัพย์สินเจ้าของไม่ได้ให้ด้วยส่วนแห่งความเป็นช โมย พระราชาทั้งหลาย จับโจรได้แล้วพึงประหารเสียบ้าง จองจำไว้บ้าง เนรเทศเสียบ้าง ด้วยบริภาษว่า เจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นช โมย ในเพราะถือเอาทรัพย์สินเจ้าของไม่ได้ให้เห็นปานใด ภิกษุถือเอาทรัพย์สินเจ้าของไม่ได้ให้ก็เห็นปานนั้น แม้ภิกษุนี้ ก็เป็นปาราชิก ทาสังवासมิได้

พระบรมบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ถือเอาทรัพย์สินอันเจ้าของไม่ได้ให้ด้วยส่วนแห่งความเป็นช โมย จากบ้านกัถิ จากปากกัถิ พระราชาทั้งหลายจับใจได้แล้วพึงประหารเสียบ้าง ฯ

หมายเหตุ เครื่องหมาย "๙" หมายถึงเนื้อหาที่เหลือเหมือนกับ

พระบรมบัญญัติ

เนื้อหาในบทบัญญัติสิกขาบทนี้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายอาญาก็พอจะอนุโลมเข้ากับควมในลักษณะ 12 คือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ในหมวดต่าง ๆ หลายหมวดที่บัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 334 - 336

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงอธิบายความหมายของทรัพย์สิน และอาการลักทรัพย์ตามนัยแห่งสิกขาบทนี้ไว้ดังนี้

(1) ความหมายของทรัพย์สินหมายรวมทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์^{๑๗} นอกจากนี้ในบทภาษานี้ท่านได้แจกแจงออกเป็นทรัพย์สินในแผ่นดินที่ต้องขุดคุ้ยขึ้นมา, ทรัพย์สินที่ตั้งอยู่บนพื้นดิน ทรัพย์สินที่ลอยอยู่ในอากาศ เช่น นกยูง, ทรัพย์สินที่ตั้งอยู่ในที่แจ้ง, ทรัพย์สินที่ตั้งอยู่ในน้ำ ฯลฯ^{๑๘}

(2) อาการที่เรียกว่า "ลักทรัพย์" คือทรัพย์สินนั้นผู้อื่นกำหนดเอากรรมสิทธิ์เป็นของตนหรือตนเป็นผู้ดูแลรักษา, หรือทรัพย์สินเป็นสมบัติของสาธารณะ แล้วภิกษุถือเอา, ทำให้เคลื่อนที่ไปเข้ายึดครองโดยมีเจตนาเอาเป็นของตน โดยที่เจ้าของไม่อนุญาต อาการอย่างนี้เรียกว่าลักทรัพย์

นอกจากนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแจกแจงอาการลักทรัพย์ไว้ดังนี้^{๑๙}

1) ทรัพย์สินที่วางอยู่ ลอยอยู่ แล้วเข้าถือครอบครองโดยเจตนาเอาเป็นของตน เรียกว่า "ลัก"

2) ทรัพย์สินที่คนกำลังนำไป เช่น ทุน แบก กระเดียด หิ้ว ถือ แล้วชิงเอา เรียกว่า "ชิง" หรือ "วิ่งราว"

3) ปลุสัตว์ สัตว์พาหนะ ที่มีเท้าเป็นเจ้าน ภิกษุจูงหรือต้อนไป เรียกว่า "ลัก"

4) ผู้อื่นถือสิ่งของ เข้าแย่งเอา เรียกว่า "แย่ง"

5) ในการรับแจกของ สับเปลี่ยนของผู้อื่นมาเป็นของตน เรียกว่า "ลักลับ"

6) การกล่าวต่อเอาทรัพย์สินของผู้อื่นด้วยความที่ภิกษุฉลาดกว่า สร้างพยานหลักฐานให้เจ้าของที่แท้จริงเถียงไม่ขึ้น หรือในการฟ้องศาลภิกษุสร้างพยานหลักฐานให้เจ้าของที่แท้จริงแพ้ความ ทรัพย์สินตกเป็นของภิกษุ ก็ถือว่า "ลัก"

- 7) รับฝากของแล้วปฏิเสธว่าไม่ได้รับฝาก เรียกว่า "ฉ้อ"
- 8) มีหน้าที่ดูแลรักษาของ แล้วเอาไปเป็นของตน เรียกว่า "ยักยอก"
- 9) นำทรัพย์สินผ่านตำแหน่ง ฤทธิพลิกเลียงภาณี เรียกว่า "ตระบัด"
- 10) ภิกษุหลายรูปชวนกันโจรกรรม เรียกว่า "ปล้น"
- 11) ภิกษุทำของปลอม เงินปลอม ทองปลอม เรียกว่า "หลอกลวง"
- 12) ภิกษุข่มเหงเอาทรัพย์สินของผู้อื่น เรียกว่า "กรรโชก"
- 13) ภิกษุเห็นผู้อื่นทำของตก เข้าถือเอา เรียกว่า "ลักซ่อน"

ทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งปาราชิกตามนัยแห่งสิกขาบทนี้จะต้องมีราคาได้ 5 มาสก ถ้าทรัพย์สินหลายอย่างแต่ละอย่างราคาไม่ถึง 5 มาสก หากรวมกันแล้วได้ 5 มาสก ก็ถือว่าเป็นวัตถุแห่งปาราชิกตามสิกขาบทนี้ (5 มาสกเท่ากับ 1 บาททองคำ หรือเท่ากับทองคำหนัก 20 เมล็ดข้าวเปลือก บ้างก็ว่า 21 เมล็ดข้าวเปลือก)⁷⁰

(3) ผู้กระทำการลักทรัพย์สินตามสิกขาบทนี้เป็นไปใน 3 ลักษณะ คือ

- 1) เป็นตัวการลงมือกระทำเอง
- 2) ใช้ให้ผู้อื่นกระทำ
- 3) รับใช้ผู้อื่นกระทำ

การกระทำแต่ละอย่างความผิดและอาบัติที่ต้องจะเป็นไปในลักษณะนี้

"... สิ่งต่อเดียวไม่มีบริกำ อาบัติถึงที่สุดขณะผู้รับใช้ทำโจรกรรมสำเร็จตามสิ่งต้องด้วยกันทั้ง 2 รูป ทั้งผู้สั่งทั้งผู้รับสั่ง ครั้นสั่งแล้วแต่ได้ห้ามเสียก่อน แต่ผู้รับสั่งได้ลงมือทำการ แต่ผู้รับสั่งนั้นได้ขึ้นทำโดยพลະตนเอง ภิกษุผู้สั่งไม่ต้องอาบัติ ต้องแต่ภิกษุผู้รับสั่ง สั่งเจาะจงทรัพย์สิน แต่ผู้รับสั่งไพล่ลักเอาสิ่งอื่นมา ก็พึงรู้โดยนัยนี้ สั่งด้วยกำนิมิตซึ่งเรียก

ว่าใช้ไม้ มีขิมตาหรือพยักหน้าเป็นต้น อาบัตินี้ถึงที่สุดในขณะที่ผู้รับสั่งได้
 เข้าใจแล้วทำตามสิ่งสำเร็จ ต้องด้วยกันทั้ง 2 รูป ถ้าทำพลาดขณะ
 ไป ไม่จัดว่าทำตามสิ่ง ท่านจึงกล่าวว่าเป็นอาบัตินี้แก่ผู้สั่ง เป็น
 เฉพาะแก่ผู้ทำ สิ่งกำหนดเวลาให้ทำในเช้าหรือในค่ำก็พึงรู้โดยนัยนี้
 สิ่งหลายต่อ เช่นภิกษุแดงสั่งภิกษุเขียวให้บอกภิกษุดำ เพื่อทำโจรกรรม
 อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือจะสั่งต่อกออกไปอีกก็ตาม อาบัตินี้ถึงที่สุดในขณะ
 ภิกษุรูปหลังทำสำเร็จตามสิ่งอันไม่ลักลั่น ถ้าคำสั่งนั้นลักลั่นในระหว่าง
 เช่นภิกษุเขียวทาบอกภิกษุดำไม่ ไพล่สั่งภิกษุขาวแทน เช่นนี้สิ่งผิดตัว
 ผู้สั่ง เต็มคือภิกษุแดงรอดตัวคงต้องอาบัตินี้ถึงที่สุดเฉพาะผู้ใช้กับผู้ทำ สิ่ง
 หลาย ๆ ต่อ ผู้รับข้ามเสียบ้าง ต้องอาบัติเฉพาะภิกษุผู้เนื่องในลำดับ
 ที่เขาข้ามเสียในระหว่างนั้น ไม่รู้ไม่เห็น ไม่ต้องอาบัติ"⁷¹

การกระทำที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ในพระวินัยถือว่าภิกษุต้อง โทษสถานหนัก คือ ปาราชิก
 ต้องขาดจากความเป็นภิกษุ แต่ถ้าพิจารณาความผิดในลักษณะเดียวกันนี้ในกฎหมาย โทษที่ได้รับ
 อาจหนักบ้างเบาบ้าง แตกต่างกันไป แต่โทษจะไม่ถึงขั้นหนักที่สุดจนต้องประหารชีวิต เว้นแต่การชิง
 ทรัพย์ที่ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย (มาตรา 339) การปล้นทรัพย์ที่เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย
 (มาตรา 340) การปล้นทรัพย์ได้กระทำโดยแสดงความทารุณจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่
 กายหรือจิตใจ หรือใช้วิธีทรมาณ (มาตรา 340 ทวิ) เหล่านี้ผู้กระทำความผิดต้องโทษประหารชีวิต ส่วน
 นอกเหนือจากนี้ต้องโทษจำคุกบ้าง ปรับบ้าง หรือทั้งจำทั้งปรับบ้าง

8.3 ภิกษุแกลังฆามนุษย์ให้ตาย

บทบัญญัติในพระวินัยปิฎกสิกขาบทนี้มีว่า

พระปฐมบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด จงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาศีลตราอันจะปลิดชีวิต
 ให้แก่กายมนุษย์นั้น แม้ภิกษุนั้นก็เป็นปาราชิก ทาสังวาสมิได้

พระอนันตปฏิติ

อนึ่ง ภิกษุใดจงใจพรากรากายมนุษย์จากชีวิต หรือแสงหาคัสตราอันจะปลิดชีวิต ให้แก่กายมนุษย์ หรือพรรณาคณแห่งความตาย หรือชักชวนเพื่ออันตาย ด้วยคำว่า ณะนายผู้เป็นชาย จะประโยชน์อะไรแก่ท่าน ด้วยชีวิตอันแสนลำบากยากแค้นนี้ ท่านตายเสียดีกว่าเป็นอยู่ดังนี้ เธอมีจิตอย่างนี้ มีความหมายหลายอย่าง อย่างนี้ พรรณาคณในความตายก็ดี ชักชวนเพื่ออันตายก็ดี โดยหลายนัย แม้ภิกษุนั้นก็เป็น ปาราชิก ทาสังวาสมิได้

เนื้อหาในบทบัญญัติสิกขาบทนี้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายอาญาก็พอจะ อนุโลมเข้ากับความผิดในลักษณะ 10 คือความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หมวด 1 และ หมวด 2 ที่บัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 288 - 300

การพรากชีวิตมนุษย์ให้ถึงแก่ความตายตามนัยแห่งสิกขาบทนี้ ผู้กระทำความผิดจงใจให้เขา ตายและเขาก็ตายสมปรารถนา แต่ถ้าไม่เจตนาก็ไม่ผิดตามสิกขาบทนี้ เช่น มีคนเอายาพิษใส่ใน อาหาร ภิกษุไม่รู้นำเอาอาหารนั้นไปให้ภิกษุอื่นกินและถึงแก่ชีวิต อย่างนี้ถือว่าขาดเจตนา หรือภิกษุ กำลังก่อสร้างวิหาร ทำก้อนหินหล่นลงมาถูกศีรษะภิกษุอื่นถึงแก่ชีวิต ถือว่าภิกษุผู้กระทำไม่จงใจ ไม่ต้องอาบัติ⁷²

การพรากชีวิตมนุษย์อาจจะทำในกรณีต่าง ๆ ดังนี้

(1) ลงมือกระทำเอง คือใช้อาวุธมีคม เช่น มีด ดาบ หอก ไม้พลอง ฯลฯ ฟัน แทง ทูบตี ยิงด้วยธนู วางยาพิษ ผิงหลาวไว้ในหลุมพราง นำไปขังไว้ในกรงสัตว์มีพิษ ฯลฯ หรือ แม้จะไม่ลงมือฆ่าเองโดยตรง แต่เป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดหาอาวุธให้ หรือแม้แต่พรรณนาโทษ แห่งการมีชีวิตอยู่ และพรรณาคณแห่งความตาย จนเป็นเหตุให้ผู้อื่นฆ่าตัวตาย ก็ถือว่าเป็นการฆ่าผู้ อื่นตามสิกขาบทนี้

(2) ใช้ให้ผู้อื่นกระทำ หมายถึงการชักชวน จ้าง ใ้หว่าน ใช้ สิ่ง ให้ผู้อื่นกระทำ แทนตน ถ้าการกระทำนั้นเป็นความผิดสำเร็จ คือผู้อื่นตายสมเจตนา ผู้ใช้ก็ต้องอาบัติปาราชิกตาม สิกขาบทนี้ แต่ถ้าความผิดไม่สำเร็จ เป็นเพียงได้รับบาดเจ็บ ผู้ใช้ต้องอาบัติถุลลัจจัย หรือถ้าการ กระทำเบาบางกว่านี้ ผู้ใช้ต้องอาบัติทุกกฏ⁷³

การพรางชีวิตผู้อื่นให้ถึงแก่ความตายโดยเจตนาตามลักษณะที่ถือว่าเป็นความผิดสถานหนักต้องอาบัติปาราชิกสถานเดียว ส่วนในประมวลกฎหมายอาญาก็ถือว่าเป็นโทษสถานหนักเช่นเดียวกัน ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปี ถึง ยี่สิบปี และถ้าเป็นการฆ่าบุพการี, ฆ่าเจ้าพนักงานขณะปฏิบัติหน้าที่, ฆ่าโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ฆ่าโดยทรมาณ หรือกระทำทารุณโหดร้ายก็จะต้องโทษประหารชีวิต (มาตรา 288) แต่ถ้าทำให้ผู้อื่นตายโดยไม่เจตนาจะต้องโทษจำคุกตั้งแต่สามปี ถึง สิบห้าปี (มาตรา 290) หรือถ้ากระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายจะต้องโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท (มาตรา 291) กรณีความผิดต่อร่างกายเช่นทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้องโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 295)

8.4. ภิกษุกล่าวอวดอุตริมนุสส์ธรรม

บทบัญญัติในพระวินัยปิฎกลักษณะที่ว่ามีว่า

พระปฐมบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ไม่รู้เฉพาะ กล่าวอวดอุตริมนุสส์ธรรม อันเป็นความรู้ความเห็นอย่างประเสริฐ อย่างสามารถ น้อมเข้ามาในตนว่า ข้าพเจ้ารู้อย่างนี้ ข้าพเจ้าเห็นอย่างนี้ ครั้นสมัยอื่นแต่ก่อน อันผู้ใดผู้หนึ่ง ถือเอาตามก็ตาม ไม่ถือเอาตามก็ตาม เป็นต้องอาบัติแล้ว มุ่งความหมดจด จะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า นะท่าน ข้าพเจ้าไม่รู้อย่างนั้น ได้กล่าวว่ามี ไม่เห็นอย่างนั้น ได้กล่าวว่ามี ได้พูดพล่อย ๆ เป็นเท็จเปล่า ๆ แม้ภิกษุนี้ ก็เป็นปาราชิก ทาสังวาสมิได้

พระอนุบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ไม่รู้เฉพาะ เป็นเท็จเปล่า ๆ เว้นไว้แต่สำคัญว่าได้บรรลุ แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก ทาสังวาสมิได้

หมายเหตุ 1 ส่วนที่ เว้น ไว้ เนื้อหาเหมือนพระปฐมบัญญัติ

2 ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือเนื้อหาที่เพิ่มเติมจากพระปฐมบัญญัติ

เนื้อหาในบทบัญญัติสิกขาบทนี้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายอาญาก็น่าจะ
อนุโลมเข้ากับความผิดในลักษณะ 12 หมวด 4 คือความผิดฐานฉ้อโกง ซึ่งบัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา
341 - 348 ซึ่งจะได้อธิบายรายละเอียดในตอนเปรียบเทียบตอนท้าย

การที่จะเข้าใจสาระของสิกขาบทนี้ได้จะต้องเข้าใจความหมายของคำ "อุตตริมนุสสร-
ธรรม" และ "ผล" ของการกล่าววาทอุตตริมนุสสรธรรมของภิกษุในสมัยก่อนนั้น พจนานุกรม ๗ ได้
ให้ความหมายคำว่า "อุตตริมนุสสรธรรม" ว่าเป็น "คุณธรรมขจรยิ่งของมนุษย์ ได้แก่ธรรมวิเศษมี
การสำเร็จฉะฉาน สำเร็จมรรคผลเป็นต้น"⁷⁴ สำหรับที่มาและผลของการกล่าววาทอุตตริมนุสสรธรรม
ในพระวินัยปิฎกมีดังนี้

กาลสมัยที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศศาสนาอยู่นั้น ได้เกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ทรงบัญญัติ
สิกขาบทนี้ มีเรื่องอยู่ว่า สมัยนั้นสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จประทับอยู่ ณ ภูเขาคาคาลา
ในป่ามหาวัน ใกล้เมืองเวสาลี ในปีนั้นเกิดข้าวยากหมากแพง การทำมาหากินฝืดเคือง ภิกษุที่
จำพรรษาอยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำวัดคุมททาเกรงว่าเหตุการณ์ดังกล่าวนี้จะกระทบกระเทือนต่อการบิณฑบาต
จึงปรึกษากันเพื่อคิดหาอุบายให้ชาวบ้านทำบุญใส่บาตรกันตามปกติ บ้างก็เสนอแนวคิดให้ภิกษุไปช่วย
เหลือการงานของคฤหัสถ์ แต่มีภิกษุอยู่จำนวนหนึ่งเสนอให้ภิกษุทั้งหลายกล่าววาทอุตตริมนุสสรธรรม
ของกันและกัน เช่น กล่าววาทภิกษุรูปโน้นได้บรรลุมรรคผลโน้น, ภิกษุรูปนี้ได้บรรลุมรรคผลนี้ ฯลฯ
ภิกษุทั้งหลายเห็นด้วยกับแนวคิดนี้ จึงได้กล่าวชมอุตตริมนุสสรธรรมของกันและกันแก่พวกคฤหัสถ์ว่า

... ภิกษุรูปโน้น ได้ปฐมฌาน รูปโน้น ได้ทุติยฌาน รูปโน้น ได้ตติยฌาน
รูปโน้น ได้จตุตถฌาน รูปโน้น ได้พระโสดาบัน รูปโน้น เป็นพระสกทาคามี รูปโน้น
เป็นพระอนาคามี รูปโน้น เป็นพระอรหันต์ รูปโน้น ได้วิชชา 3 รูปโน้น ได้
อภิญญา 6 ...

เมื่อชาวบ้านได้ยินดังนั้น จึงเกิดความเลื่อมใสศรัทธา และมีความบิตติยินดีเป็นอย่างยิ่ง
และถือเป็นบุญเป็นลาภอันยิ่งใหญ่ที่มีภิกษุผู้มีส่วน ได้มานวิเศษมาอยู่จำพรรษาในหมู่บ้านของตน จึง
จัดข้าวปลาอาหารมาถวายมากมาย ถึงขนาดไม่ยอมให้บิดามารดา บุตรภรรยา คนรับใช้ ญาติ

มิตรได้บริโภค แต่กลับนำมาถวายภิกษุเหล่านั้นแทน ภิกษุเหล่านั้นจึงมีข้าวปลาอาหารบริโภคอย่าง
อุดมสมบูรณ์ ทำให้ฉิวพรรณผ่องใส⁷⁵

ครั้นพ้นฤดูกาลจำพรรษา ภิกษุจากสารทิศต่างก็ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าตามประเพณี ภิกษุ
เหล่านั้นล้วนผอม ชูบซีด ตัวเหลือง เว้นแต่ภิกษุที่อยู่จำพรรษาแถบฝั่งแม่น้ำวัคคุมหา อุดมสมบูรณ์
ฉิวพรรณเปล่งปลั่งผ่องใส

พระพุทธเจ้าจึงตรัสถาม ได้ความว่าภิกษุเหล่านั้นกล่าวอวดอุตริมนุสสรรมเพื่อเป็นการ
หลอกลวงชาวบ้านให้นำข้าวปลาอาหารมาให้บริโภค จึงตรัสตำหนิติเตียนโดยเปรียบเทียบกับ
มหาโจร 5 จำพวก โดยทรงกล่าวว่า

ภิกษุใด ประกาศตนอันมีอยู่โดยการอื่น ด้วยอาการอย่างอื่น โภชนะนั้น
อันภิกษุนั้นฉันแล้วด้วยอาการแห่งคนช โมษ ดุจพรานเกลวงจับนก ฉะนั้น
ภิกษุนั้นเลวทรามเป็นอันมาก มีผ้ากาสาอะพันเคอ มีธรรมทราม ไม่
สำรวมแล้ว ภิกษุผู้เลวทรามเหล่านั้น ย่อมเข้าถึงนรก เพราะกรรม
ทั้งหลายที่เลวทราม ภิกษุผู้ถือ ผู้ไม่สำรวมแล้วบริโภคก่อนเหล็กแดง
ตั้งเปลวไฟ ประเสริฐกว่าการจับก้อนข้าวของชาวรัฐ⁷⁶

เมื่อพิจารณาถึงประวัติความเป็นมาและผลที่เกิดขึ้นจากการที่ภิกษุกล่าวอวดอุตริมนุส-
สรรมแล้ว จึงเข้าใจได้ว่าเพราะเหตุใดที่พระพุทธเจ้าจึงทรงถือว่าการกระทำดังกล่าวนี้เป็น
ความผิดร้ายแรงและต้องอาบัติสถานหนัก ต้องขาดจากความเป็นภิกษุ ทั้งนี้เพราะการกระทำใน
ลักษณะนี้ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านมากมาย ภิกษุกระทำในลักษณะของการหลอกลวงจ้อโก่ง
ชาวบ้านให้ได้รับความเดือดร้อนเพียงเพื่อผลประโยชน์ที่พวกภิกษุเหล่านั้นได้รับเป็นลาภผล

เมื่อเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในปัจจุบันนี้ จะเห็นได้ว่า เหตุการณ์ทำนองนี้มีให้เห็นบ่อย ๆ
เช่น มีผู้ประกาศตนเป็นผู้วิเศษ เป็นหมอเทวดา ที่สามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้สารพัดชนิด คน
พากันเชื่อถือ และหลงใหลกันไปรักษาโดยเสียเงินเสียทองมากมาย ทั้ง ๆ ที่หมอเทวดาผู้นั้นไม่
สามารถรักษาโรคได้จริง

การกระทำในลักษณะนี้กฎหมายถือว่าเป็นความผิดฐานฉ้อโกง ดังที่ประมวลกฎหมาย
อาญา มาตรา 341 บัญญัติไว้ว่า

ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือ
ปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังว่านั้น
ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวง หรือบุคคลที่สาม ... ผู้นั้นกระทำ
ความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกิน
หกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

และมาตรา 343 วรรค 1 บัญญัติไว้ว่า

ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 341 ได้กระทำด้วยการแสดง
ข้อความอันเป็นเท็จต่อประชาชน หรือด้วยการปกปิดความจริง ซึ่งควร
บอกให้แจ้งแก่ประชาชน ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือ
ปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

แต่ความผิดดังที่กล่าวมานี้ถือเป็นการผิดที่ยอมความได้ ดังที่ประมวลกฎหมายอาญา
มาตรา 348 บัญญัติไว้ว่า "ความผิดในหมวดนี้ นอกจากความผิดตามมาตรา 343 เป็นความผิดอัน
ยอมความได้"

จึงเห็นได้ว่ากฎหมายไม่ถือเอาความผิดฐานนี้ เป็นความผิดร้ายแรงเหมือนกับความผิด
ในพระวินัย ทั้งนี้เพราะศาสนาถือว่าภิกษุเป็นนักบวช ควรวางตนให้ตั้งมั่นอยู่ในความเลื่อมใส
ศรัทธา แต่ถ้ากลับมาเบียดเบียนประชาชนเสียเองก็ควรจะต้องอาบัติสถานหนัก การกล่าวอวด
อุตตริมนุสสรรมจึงถือว่ามีผิดเสมอทั้งที่รู้จริงและไม่รู้จริง ถ้าไม่รู้จริง กล่าวอวด ต้องอาบัติ
สถานหนัก คือปาราชิก แต่ถ้ารู้จริงและกล่าวอวดแก่อนุปสัมบัน อันได้แก่ผู้ที่ไม่ได้อุปสมบทหรือ
คนอื่นนอกจากภิกษุ ก็ยังต้องอาบัติ แต่สถานเบากว่า ดังที่มีพระบัญญัติว่า "อนึ่ง ภิกษุใดบอก
อุตตริมนุสสรรมแก่อนุปสัมบัน เป็นปาจิตตีย์ เพราะมีจริง"⁷⁷